

Бібліятэка

Бум-Бам-Літа

Тазік беларускі

Валянцін АКУДОВІЧ
Зміцер ВІШНЁЎ
Алесь ТУРОВІЧ
Альгерд БАХАРЭВІЧ
Юрась БАРЫСЕВІЧ
Віктар ЖЫБУЛЬ
Ілля СІН
Усевалад ГАРАЧКА
Серж МІНСКЕВІЧ

ТАЗІК БЕЛАРУСКІ

зборнік вершаў

Мінск
"Бервіна"
1998

Modern History Archives

vytoki.net

УДК 882.6-1
ББК 84 (4Бел) 6-5
Т13

Аўтары: В. В. Акудовіч, З. Ю. Вішнёў і інш.

Браткі і сястрычкі нашы, людзі беларускія! Не цурайцеся буму свайго, каб не ўмерлі! У самыя старадаўнія часы продкі нашыя, яшчэ не навучыўшыся выпрацоўваць гукі горлам, бумкалі ў драўляныя місы, калоды ці ў розныя іншыя дрэвяціны. І гэта быў іх бум, які быў шчырым, крыху наіўным, але свабодным. Ён свавольна разносіўся па абшарах, гудзеў у наветры; дрыжэлі асіны, стромкія горы, лясы, балоты, стэпы, аблогі, сэрцы зямных стварэнняў... Яны ўсе натавалі яго, каб нашчадкі прачыталі, праразумелі. Прачуіце свой-наш бум!

Акудовіч В. В., З. Ю. Вішнёў і інш.

Т13

Тазік беларускі: 3б. вершаў / В. В. Акудовіч, З. Ю. Вішнёў і інш.: — Мн.: "Бервіта", 1998. — 96 с.: іл.

ISBN 985-6416-23-x

ББК 84 (4Бел) 6-5

У кніжцы сабраныя творы тэарэтычныя, творы практычныя, творы экстрапаліраваныя адзін з аднаго, хаця напісаныя рознымі аўтарамі. Праўда, творчасць кожнага з аўтараў можа разглядацца як асобная культпадзея. Кавалкі шкельца з калейдаскопа таксама прыгожыя і самадастаткавыя самі па сабе, але ўзоры з іх ствараюць штосьці яшчэ больш захапляльнае.

Кніжка разлічана на чытачоў самых розных палоў, узростаў і ўзроўняў пісьменнасці.

© Валянцін АКУДОВІЧ, Зміцер ВІШНЁЎ, Алесь ТУРОВІЧ,
Альгерд БАХАРЭВІЧ, Юрась БАРЫСЕВІЧ, Віктар ЖЫБУЛЬ,
Ілья СІН, Усевалад ГАРАЧКА, Серж МІНСКЕВІЧ, 1998

ISBN 985-6416-23-x

Валянцін АКУДОВІЧ

АФРЫКА — РАДЗІМА ТАЗІКАЎ

ВЫТРЫМКІ З ДАСЬЕ

Абаронца беларускага Севастопаля,
першы чалавек, які падняўся на
палескую Джамалунгму.
Стыль жыцця — кампанейскі.
Філасофія — неўміручая наскальнасць.
Лоб — дысплейна-атаманаўскі.
Позірк — помнікавы.
Рамёны — канойныя.
Суб'ект палёў літаратурнай кукурузы.
Рыхтуецца да кругасветнага плавання
на пірозе па лініі экватара.

**АФРЫКА — РАДЗІМА ТАЗІКАЎ,
альбо Я ХАЧУ Ё БУМ-БАМ-ЛІТ**

Даведка

Літаратурная суполка Бум-Бам-Літ арганізавалася ўвесну 1995 года.

Слушы Бум-Бам-Літа: Барысевіч Юрась, Бахарэвіч Альгерд, Вішнеў Зміцер, Гарачка Сева, Жыбуль Віктар, Мінскевіч Сяржук, Туровіч Алесь, Сін Ілья...

Фецішы Бум-Бам-Літа: складны Тазік і, у перспектыве, машына хуткай дапамогі.

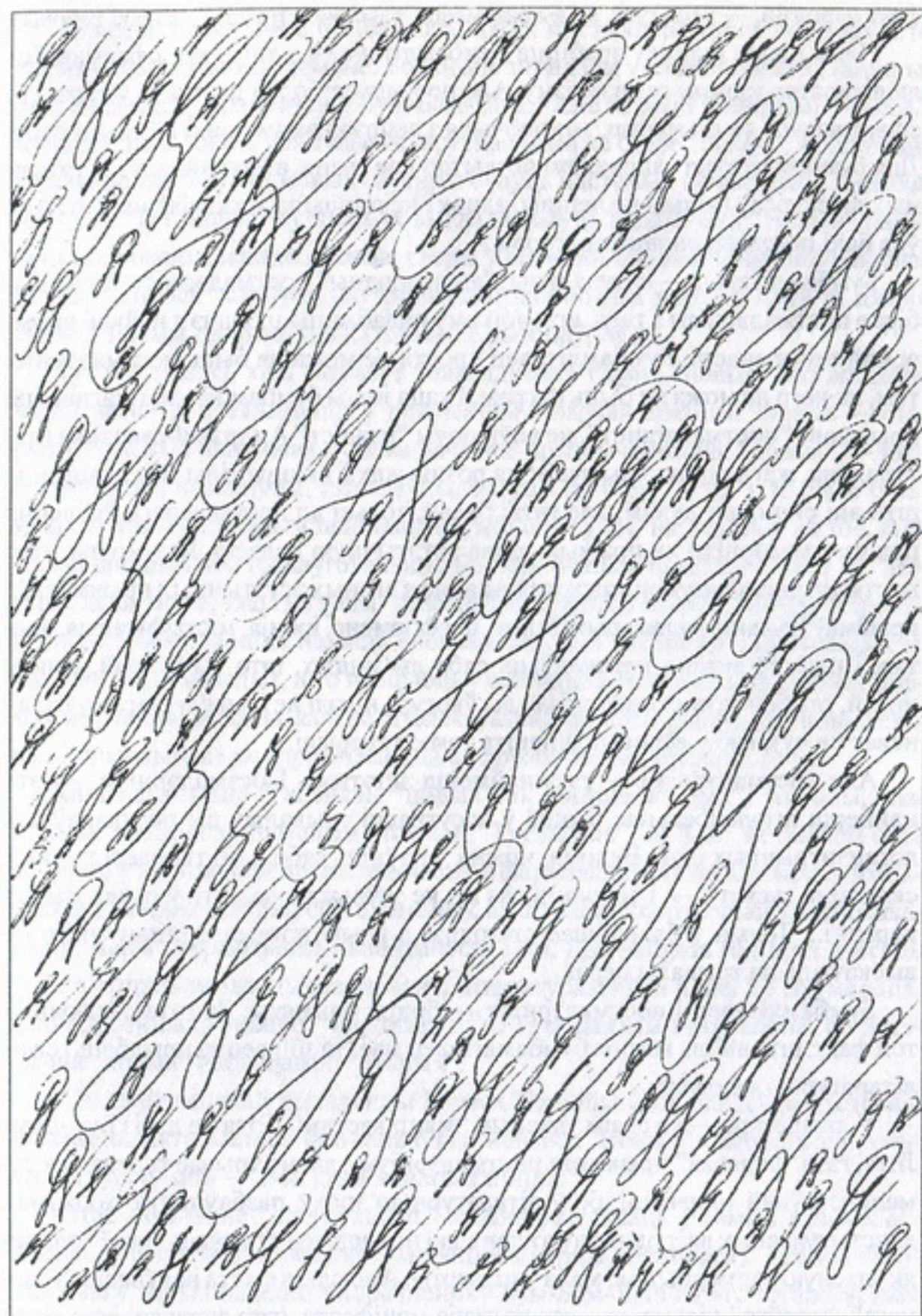
Ніколі не хацеў быць сябрам (членам) Саюза пісьменнікаў, “Тутэйшых”, ПЭН-цэнтра, Таварыства Вольных Літаратараў... Не, калі быць зусім дакладным, то адзін раз хацеў, бо пачаў моцна кашляць і з гэтага думаць пра смерць. І не так мяне тая смерць палохала, як вечная нястача грошай. Дзе ж гэта мая жонка, — думаў, — якой да палучкі грошай ніколі не хапае, набярэцца іх, каб прыдбаць труну, замовіць аркестрык ды справіць хоць якія хаўтуры. Дарэчы, з хаўтурамі найгорай, бо чым-чым, а сябрамі і прыяцелямі лёс мяне ніколі не крыўдзіў. Як уявіў сабе, колькі іх адусюль панацягнецца і кожнаму трэба па праваслаўнай завядзёнцы тры чаркі наліць (але, гэта можа, вашым сябрам было б даволі тры чаркі, а маім, ды яшчэ з такой нагоды — смеху вартыя тры чаркі)... Адным словам, як уявіў я сабе ўсё гэта, то зразумеў, што пасля хаўтураў маім сямейнікам таксама ўжо жыцця не будзе... І вось тады я ўспомніў, што сяброў (членаў) Саюза пісьменнікаў за дзяржаўны кошт хаваюць, і моцна пашкадаваў, што я не сябар (член) гэтага “саюза”. Трэба, — пачаў я ліхаманкава прыкідваць варыянты, — хуценька зладзіць якую-кольвек малюпасенькую кніжачку і прасіцца ў “саюз”. Тым болей, што ў мяне там шмат знаёмцаў, можа, паспрыяюць, каб прынялі і за дзяржаўны кошт пахавалі.

Магчыма, я і здзейсніў бы сваю задуму, але раптам кашляць перастаў...

Усё гэта я раскажаў дзеля таго, каб шчыра засведчыць, што не хачу ні ў які літарацкі хаўрус...

А вось у Бум-Бам-Літ хачу... Бо ў бумбамлітаўцаў ёсць Тазік (ні ў кога болей Тазіка няма), і кожны, хто бумбамлітавец, мае ганаровае права грукаць у яго бляшанае дно...

Мне моцна карціць грукнуць у Тазік, але ў бумбамлітаўцы мяне не возьмуць, бо бумбамлітаўцам нельга стаць (як сябрам Саюза пісьменнікаў, ПЭН-цэнтра ці ТВЛ), бумбамлітаўцам трэба нарадзіцца. Тут я маю на ўвазе не столькі біялагічны

Малюнак Валянціна АКУДОВІЧА

факт народзін, — хаця гэта, як вы разумееце, таксама істотна, — колькі творчы.

Няма ніякіх шанцаў зрабіцца бумбамлітаўцам у таго, хто сфармаваўся як літаратар у эпоху сацрэалізму. Але не нашмат болей шанцаў і ў таго, хто сфармаваўся як літаратар, змагаючыся з сацрэалізмам вонкі і ў самім сабе. Для бумбамлітаўца сацрэалізм не жытло і не вязня, а ўсяго адзін з эстэтычных дыскурсаў (нічым не лепшы, аднак і не горшы за астатнія) адкрытай ва ўсе бакі постмадэрновай прасторы.

Бумбамлітавец — натуральны, “адпрыродны” постмадэрніст. Ён не выбірае постмадэрнізм з таго, што той яму падабаецца ці яшчэ з нейкай апрычонай вераемнасці. Бумбамлітавец проста не можа не быць постмадэрністам, як негр не можа не быць неграм. І хаця іншы бумбамлітавец жагнаецца пры слове “постмадэрніст”, не раўнуючы “рэаліст” Андрэй Федарэнка (натуральна, жагнаюцца яны зусім на розны жак), і напрамілы Бог даводзіць, што ані сном, ані духам, але гэта, бадай, толькі ад непамыснага ўяўлення пра постмадэрнізм як пра выключна эстэтычную падзею. Безумоўна, калі постмадэрнізм разумець зыходзячы адно з ягоных эстэтычных прыкметаў і прыёмаў (гульня, калаж, цытаванне, перформенс, іронія, містыфікацыя, эпатаж і г.д.), то можна пераконваць сябе ды іншых, што ты вышэй, далей, ніжэй, глыбей за постмадэрнізм, ды ўвогуле ніколі не бачыў гэтага пудзіла і нават не чуў, каб у вёсцы пра нешта такое гаварылі.

Але постмадэрнізм — гэта найменш эстэтыка. Постмадэрнізм — гэта найперш інтэлігібельнае быццё ў адсутнасці трывалых ды пераканаўчых логацэнтрычных ідэй. Вядома, можна запэўніць сябе, што ты маеш тычку ў сярэдзіне сусвету, — і трымацца за яе, не заўважаючы, што ў руках жменя парахні... Толькі ў бліжэйшае стагоддзе з крыгі постмадэрнізму ніхто не выскачыць на трывалы бераг.

Бумбамлітавец і постмадэрніст — браты блізняты. За гэта сведчыць і той факт, што амаль кожны бумбамлітавец мае (ці збіраецца прыдбаць) свой літаратурны маніфест.

У літаратуру — са сваім уласным “маніхвэстам”. Гэта не дэвіз Бум-Бам-Літа, гэта “родавая” прыкмета постмадэрнізму, які не трывае талент без самападстаўнай творчасці, бо ў літаратурную эпоху, пазбаўленую хоць якіх канстытуяваных каардынатаў, талент, які не здольны стварыць “сваё” пісьмо як уласную лагему быцця, мала чаго варты. Адсюль, з факта наяўнасці “ўласнага”, “свайго” пісьма, узнікае патрэба маніфеста, гэта значыць хоць якой маркіроўкі ў гушчары тых зблытаных семантычных дыскурсаў, праз які постмадэрновы літаратар прапануе прадрацца чытачу...

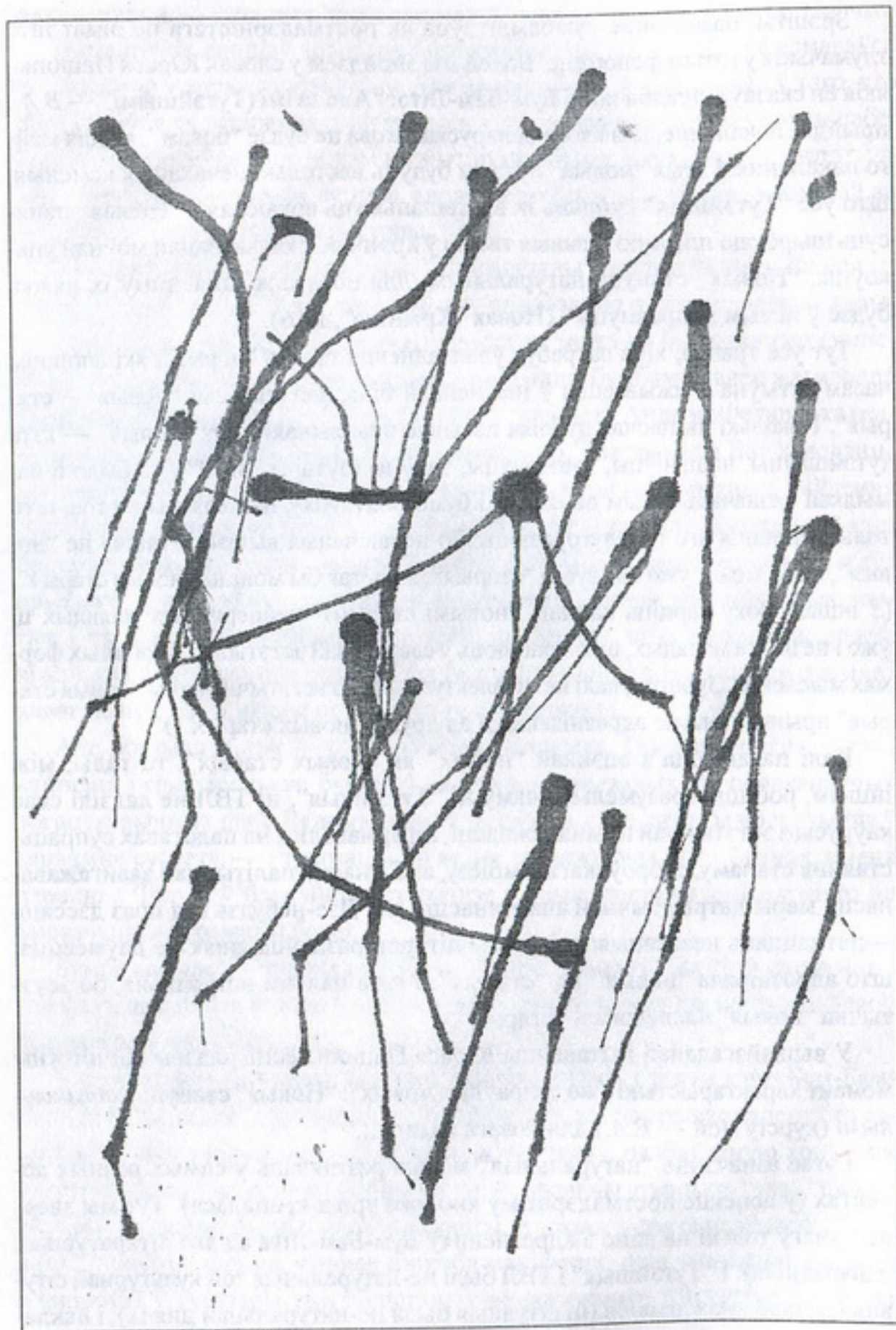
Зрэшты, пазначэнне бумбамлітаўца як постмадэрністага не шмат што тлумачыць у гэтым феномене. Болей мы знойдзем у словах Юрася Пацюпы, якія ён сказаў у прадбачанні Бум-Бам-Літа: “Але за імі (Тутэйшымі” — В.А.) прыйдзе пакаленне, для якога беларуская мова не будзе “богам”, як для майго пакалення. Гэтыя “новыя” аўтары будуць настолькі нечаканыя і смелыя, што ўсе “Тутэйшыя” супраць іх выглядацьмуць архаістамі. “Новыя” панясуць шырокаю плынню цікавыя творы ў дрэннай, скалькаванай моўнай упакоўцы. “Новыя” стануць натуральнымі для новага жыцця, таму іх цяжка будзе ў нечым папракнуць”. (Новая “Крыніца”, № 6).

Тут усё трапна, хіба патрабуе ўдакладнення тэрмін “новыя”, які апошнім часам актыўна спажываецца ў нелінейнай бінарнай апазіцыі “новыя — старыя”. Паколькі чытаючая публіка пачынае прызвычайвацца: “новыя” — гэта тутэйшаўцы, нашаніўцы, тэвэлаўцы, зноўцы (аўтары “ЗНО”), то было б памылкай пазначаць гэтым паняткам і бумбамлітаўцаў, нягледзячы на тое, што толькі апошнія яго і заслугоўваюць. Бо пералічаныя вышэй — яшчэ не “новыя”, хаця, можа, ужо і не зусім “старыя”; яны, так бы мовіць, “новыя старыя”. (З іншага боку карціць назваць “новымі старымі” найперш тых маладых ці ўжо і не надта маладых, што працуюць у састарэлай эстэтыцы, архаічных формах мыслення. Зрэшты, калі не інтэлектуальна, то эстэтычна адны “новыя старыя” прыцыпова не адрозніваюцца ад другіх “новых старых”).

Калі пагадзіцца з ацэнкай “новых” як “новых старых”, то тады, між іншым, робіцца зразумелым, чаму ні “Тутэйшыя”, ні ТВЛ не ладзілі свае хаўрусы з эстэтычнай прыналежнасці, а фармаваліся на падставах супрацьстаяння сталаму, сяброўскага сімбіёзу, амбітнасці, палітычнай заангажаванасці, меры патрыятычнай апантанасці і т.п. Дзе-небудзь год праз дзесяць —пятнаццаць незасацыялагізаваны літаратуразнаўца аніак не даўмеецца, што адрознівала “новых” ад “старых”. І гэта цалкам натуральна, бо эстэтычна “новыя” наследавалі “старых”.

У вышэйзгаданай цытаванцы Юрася Пацюпы ёсць надзвычай істотны момант характарыстыкі ўжо сапраўды “новых”. “Новыя” стануць *натуральнымі* (курсіў мой — В.А.) для новага жыцця...”

Гэтае азначэнне “натуральныя” можна разглядаць у самых розных аспектах (у аспекце постмадэрнізму яно ўжо трохі краналася). Тут мы звернем увагу толькі на адно з адрозненняў Бум-Бам-Літа ад яго літаратурных папярэднікаў. І “Тутэйшыя” і ТВЛ былі не-натуральныя той культурнай сітуацыі, у якой знаходзіліся (ці сітуацыя была не-натуральнай для іх), і пакладалі ўсе намаганні, каб перамяніць яе адпаведна свайго ўяўлення пра каш-

Малюнак Віктара ЖЫБУЛЯ

тоўнасці. “Тутэйшыя” змагаліся з “сацрэалізмам”, “афіцыйнымі” пісьменнікамі, антыбеларушчынай і дэкларатыўнай беларушчынай у спадзеве на стварэнне новай культурнай рэальнасці, тоеснай еўрапейскаму культуралагічнаму кантэксту (і шмат чаго дамагліся у гэтым сэнсе, калі “Нашу Ніву” разглядаць як спадкаемку “Тутэйшых”). ТВЛ разгортвалася прыкладна ў тым жа рэчышчы (і з тымі ж “ворагамі”), што і “Тутэйшыя”, і хаця акрэслілася праз шэраг адметнасцяў і ўласных здабыткаў, але і ягоныя вектары гэтаксама скіраваныя за відарыс таго, што ёсць (і як ёсць), у тое, што павінна (мусіць) быць.

Дык вось, у адрозненне і ад адных, і ад другіх (і ад усялякіх трэціх), Бум-Бам-Літ ні з кім не варагуе (у прынцыповым плане), нічога мяняць не збіраецца, нікога выперадзіўшага не даганяе. Так бы мовіць — нарэшце дагналі. І калі ў літаратурных вопытах бумбалціцаўцаў адбіваюцца тэндэнцыі, неяк ужо выявіўшыся сябе на Захадзе альбо Усходзе, — то гэта зусім не азначае, што бумбамлітаўцы некаму ўпадабляюцца, кагосьці пераймаюць, даганяюць, наслідуюць. Падабенства тэндэнцый сведчыць адно пра тое, што бумбамлітаўцы працуюць у агульным эстэтычным полі, натуральным для стану сучаснай еўрапейскай культуры, якая ліхаманкава мітусіцца з прычыны страты сэнсу быцця і апантана грукае ў “тазікі” ў прадчуванні эры вялікага бязмоўя...

Я не ведаю, хто з бумбамлітаўцаў прыдумаў назву “Бум-Бам-Літ”, я не ведаю, у каго з іх з’явілася ідэя ўзброіць суполку Тазікам, але калі карыстацца паняткам эпохі рамантызму (даўно састарэлым і напрыканцы ХХ стагоддзя ўжо нават трохі смешнаватым), гэта — “геніяльна”.

І першае, і другое “геніяльна” таму, што не слова і сэнс (ужо выпрацаваўшы патэнцыял сваіх магчымасцяў), а гук, рытм і відарыс арганізуюць змест тэхнагеннай цывілізацыі і жыццё чалавека пры ёй (адсюль татальнае панаванне музычнай і відэа культур).

Бум-Бам-Літ!

Бум — гук, Бам — рэха, разам — Літаратура.

Гук, аформлены ў словы ды нагружаны сэнсам і значэннем рэха, — гэта і ёсць тое, што раней называлася літаратурай. Аднак у пару татальнай змарнеласці і страты ўсялякіх жыццядайных сэнсаў застаецца актуальным толькі рытмічна арганізаваны гук, што спрабуе прарвацца скрозь шумы фізічнага і тэхналагічнага светаў, каб засведчыць рэхам — чалавек чалавеку яшчэ неяк ёсць. Але каб прабіцца арганізаванаму гуку скрозь усё нарастаючыя шумы і быць пачутым чалавекам (і тым суцешыць яго, што ён не адзіны, не апошні чалавек), аднаго чалавечага голасу ўжо мала. Патрэбна яшчэ нешта. І тут з’яўляецца Тазік...

Дарэчы, ці чулі вы, што бумбамлітаўцы збіраюцца ў Афрыку? Усур'ёз збіраюцца. Праўда, невядома, як надоўга. (Між іншым, заўважце, у Афрыку, а не па месцах баявой славы гетмана Астрожскага і не па месцах працоўнай славы будаўнікоў Мірскага замка, як гэта зазвычай рабілі і па сёння робяць літаратурныя папярэднікі бумбамлітаўцаў.)

Я не пытаўся ў слупоў Бум-Бам-Літа, чаму менавіта ў Афрыку, а не, скажам, Антарктыду? І не буду пытацца, бо не перакананы, што яны самі гэта ведаюць. А я вось ведаю. Пацягнула бумбамлітаўцаў менавіта ў Афрыку таму, што Афрыка — радзіма тазікаў. І хаця тамтэйшыя тазікі называюцца тамтамамі, этымалагічная пераемнасць відавочная. І там на пачатку “та”, і тут на пачатку “та”. Як відавочная пераемнасць функцыянальная, эстэтычная і сакральная.

Але Афрыка не толькі радзіма тазікаў, яна — прарадзіма Бум-Бам-Літа. Гэтую выснову я раблю вось з чаго. Культуралагічную прастору Бум-Бам-Літа арганізуе бумбамістае рэха ад грукання ў бяшанае дно Тазіка. Але і культуралагічная прастора Афрыкі была арганізаваная рытмагукамі тамтамаў, якія адвеку нагадвалі кракадзілам, джунглям і акіянам, што акрамя іх у сусвецце ёсць яшчэ нехта. А чалавеку (гэта значыць негру, прапрапродку бумбамлітаўца) гэтыя гукі ў непразным гушчары джунгляў былі тым самым, што еўрапейскай паганцы Арыядне знакамітая нітка ў лабірынтах цара Мідаса, а еўрапейскай хрысціянцы Еўфрасіні дарога да Іерусалімскага храма.

Таму на заканчэнне сваіх разваг я хачу звярнуцца да беларускіх спонсараў. Дапамажыце, чым можаце, каб бумбамлітаўцы змаглі наведаць сваю (і Тазіка) гістарычную прарадзіму. Самі разумеюць, як сэрца па радзімай старонцы баліць.

Разам з тым я звяртаюся і да афрыканскіх спонсараў. Таксама дапамажыце. Вам жа на карысць будзе — гэта я не так сабе кажу. Рэч у тым, што бумбамлітаўскі Тазік складваецца (тут ніякага падману, на свае вочы бачыў і рукамі мацаў — слова гонару). Натуральна, гэты цуд не ёсць чыстым здабыткам канструктыўнай творчасці саміх бумбамлітаўцаў, а хутчэй адлюстроўвае плён усёй еўрапейскай тэхнакратычнай цывілізацыі, але тым не менш, калі вы на свае вочы пабачыце і рукамі памацаеце складны Тазік, то потым зможаце вырабляць складныя тамтамы. А складныя тамтамы, не раўнуючы звычайным, зручна пераносіць хоць куды: нават на гару Кіліманджара можна будзе некалькі зацягнуць. І калі там грывнуць, дык і на зорах будзе добра чуваць...

Зміцер Вішніў

КАМАМАМ-КАМАМАМ-КАМАМАМ

ВЫТРИМКИ З ДАСЬЕ

Афрыканістая душа — любіць поўзаць
з балотнымі канямі.
Вушы — знак геніяльнасці.
Зубы — натрыйна-хларыдныя.
Валасы — зарасці чарота.
Рукі — мембранныя пальчаткі.
Мілыя практыкаванні — бадзянні
па цёмных закавулках і знаёмствы
з разнаскурымі кракадзільчыкамі.
Мара — пераплыць у танку акіяна.
Арганізатар падпольнага руху
“Цыркулярны душ”.

СКРАЗНЫЯ ДАЛІНЫ

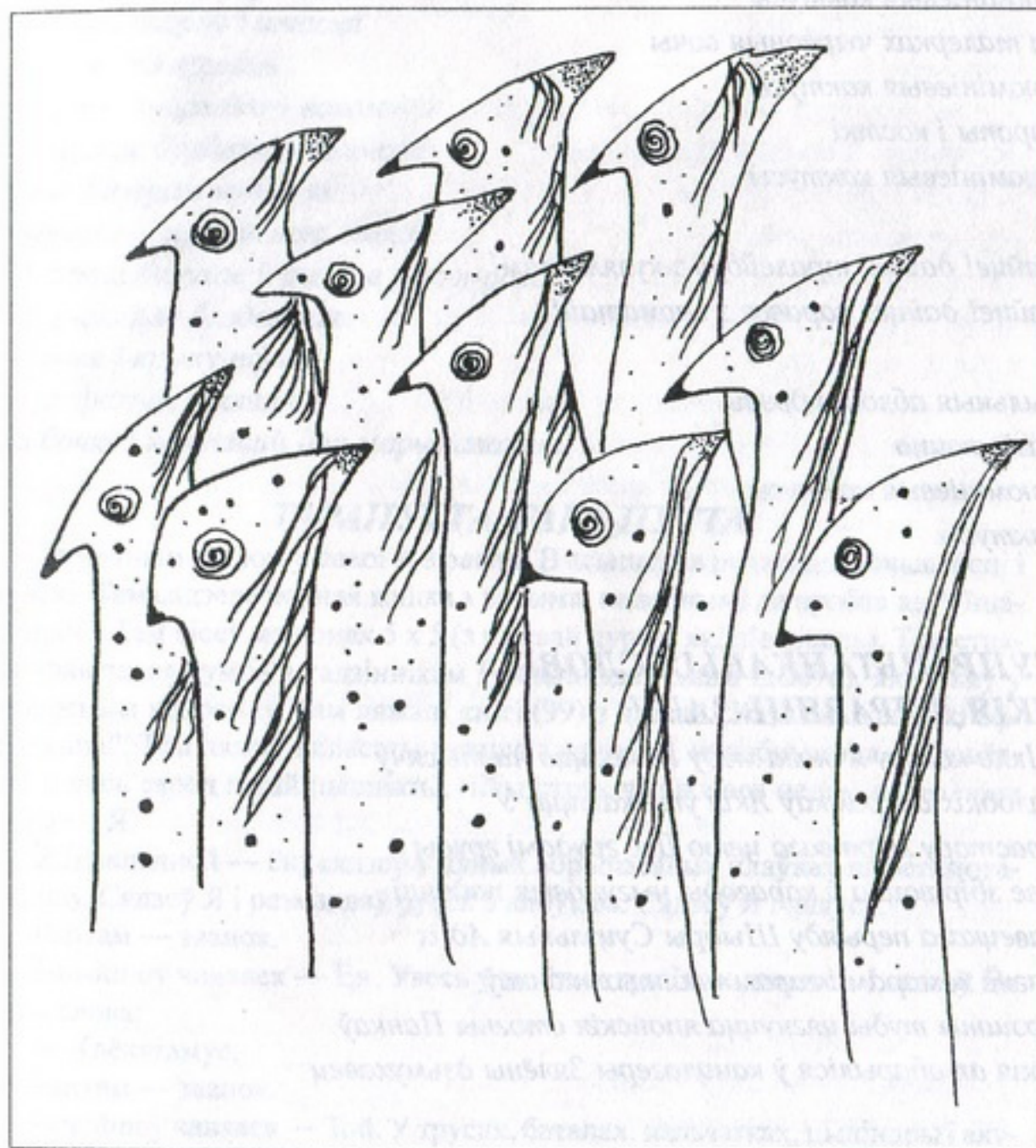
Я няшчасны Я гаротны Такі пасізелы
Мае рукі дрыжаць Маё сэрца гудзе і рыніць
Вакол друкавальныя машынкi Афрыканскія пернікі
І пачарнелае вока Ісака Пустыныча Хапае
Рысоўнае шкло У каменных французскіх замках
Расколваецца мур арганізма Ідыятызму
Патрыятызму Якога хочацца аматарам піва
Я шлындаюся са звязкам ліхтароў і селядзец жвакаю
Мая суглобая рака разлілася і зваліўся
На маю галаву Пуд зеляніны на кошыце адзін даяр
Вакол слупы рабы Адбіваюць барабанны дробат
Кірзакаватыя корсты Ляжаць на лузе кульбабы
Я няшчасны і асуджаны Плаваюць на рацэ
Афрыканскія войскі Мабыць трэба туды
Прынцып парушаецца аднойчы Стоп
Таму дайце ў мой гонар апошні салют

СЛУПАВЫ ВОСТРАЎ

Страфа (драфа) вылятае ў моўкную кадасу (барадасу).
Блішчаць залатыя дыскі (міскі) і рабінавыя вочы (аднойчы).
Чалавек (чабурэк), змазаны ваннай, упаў у сажу (лажу).
Танкі (тапкі, папкі) прарыкалі ў бок Вашынгтона (...дона).
Аднавокая варона і я (у кароне) сядзелі на правадах (абадах).

* * *

алюмініевыя кактусы
страшэнныя сталёвыя бомбы
алюмініевыя кактусы
тарпеды з пластыку
алюмініевыя кактусы
цікавыя медузападобныя выбухі
алюмініевыя кактусы
Вы гэтага не прадбачылі
алюмініевыя кактусы

Малюнак Зміцера ВІШНЕВА

персідскі кот і бульдог
алюмініевыя кактусы
у шатрах кругамі полымя танчыць
алюмініевыя кактусы
квадратныя крапіўныя рыбіны
алюмініевыя кактусы
на талерках чырвоныя вочы
алюмініевыя кактусы
чарапы і косткі
алюмініевыя кактусы

Дайце! дайце! тралейбус з кулямётам!
дайце! дайце! паравоз з гарматай!

пыльныя аблокі і дрэвы
назіраюцца
алюмініевыя кактусы
кактусы

СУПРАЦЬТАНКАВЫЯ СЛОВЫ ЯКІЯ ДЗІРАВЯЦЬ ЗАЛУ

Шкло колеру ячнага мёду Покаецца на тысячу
салодкіх аскромкаў Якія ўтыкаюцца У
прасторы мёртвага ценю Дзе грудамі груды
Дзе збіраюцца ў карагоды чыгуновыя паданні
савецкага перыяду Шыбры Суцэльныя Ад іх
цягне хомарам і гарам пабітых танкаў
Зрэшты туды цягнуцца японскія стогны Панкаў
Якія атабарыліся ў канцлагеры Зялёны дзьмухавец

* * *

Пагляджу на мамантавы знак і зразумею адну рабую ісціну з рагамі
слімаковымі. Што дрэвы растуць ацяпляльнымі батарэямі, што
словы мае выкалупваюць магільную чачотку.

* * *

галава як мячык надзіманы
коціца па жаўтковай брукаванцы
Толькі што гуляла ў хованкі
з ёй гільяціна ў таварыша
пабраціма А цяпер галава
адна без сяброў і шчасця
і добра Усё круціць
пукатым чырвоным вокам
усё пускае бурбалкі з плямамі
крыві і язурам тузае як
цыравальная машынка голкай
Валасамі варухае ў рытме рок-н-рола
і коціца яна бяздомная
салёная і крыху піўная
Па асфальце шкляным
Да бочкі з капустай Для марынавання

ТАРАПУТТА, ТАРА-ПУТТА

За мутным шклом у пакоі А з раслін В асыпаліся рознакаляровыя лісці і
краскі. Там сядзела чорная кошка з вачыма, падобнымі да пробак ад “Пшанічнай”. Там вісеў малюнак 5 x 5 (з выявай дурня, які п’е кісель). Там стаяла эбанітавая тумба з гадзіннікам (у выглядзе голага ідыёта), які цікаў у зваротным напрамку. Там ляжалі кнігі (99) з назвай “Казкі ад дзядзькі афрыканца”. Там ляжаў паласаты пехцяр з дзіркамі, падобнымі да гайкавертаў. І вось сярод гэтай пышнаты, нібы струк чырвонага перцу, чалавек па імені — Я.

Я (дакладней — ён) сядзеў у адных абрыкосавых плаўках на бегемота-зэдліку. Сядзеў Я і размахваў рукой з алоўкам. Сядзеў Я і лаяўся.

Раптам — званок.

Прышоў чалавек — Ён. Увесь у жоўтых гумавых латках... І сказаў Ён адно слова:

— Клёкатамус.

Раптам — званок.

Прышоў чалавек — Той. У трусах, баталах, пальчатках, цыліндры і акулярах. І сказаў Той два словы:

— Клёкат Тамус.

Пазней прыляцелі плоскія зялёныя птушкі. Яны тры разы пракрычалі:

— Клёк Катам Мус! Клёк Катам Мус! Клёк Катам Мус!

Паказалі барвовыя язычкі. Паплявалі на крылцы. Паскакалі. І паляцелі.

ТЭНЦДЫ ФУТУРУЗНЫЯ

Ёсць сонечная ляха на Беларусі.
На ёй санцуюцца мэлёны,
кавуны і розная дробязь.
Там стаяць рознакропавыя парасончыкі
і шызыя футурысты,
якія крычаць песенькі,
вершыкі і показкі.
У тых мясцінах пляжыць і санфірыць мора.
Бадзьеца авяльгавасіні фрэгат.
Кожны аўторак ліпеня
пераступнага года
на карабельніку грукатаюць гарматы.
Тады вялізныя аранжыкавыя ядры кружляюць
і пляскаюць у ваду.
Спадары кіты прачынаюцца і пачынаюць
выплюхваць велічэзныя вясёлкавыя вадалівы.
Небасхіл закупаліваеца кроплямі лімоніса
і ператвараеца ў сібірскага задаволенага катавуса.
Адбываеца цудоўнае якатанчынне.

СІЯМСКІ ЗАЛІЎ

Чарапная каробка (ці нейкае ёмішча) вельмі падобнае да
чарапахавага бегемота. Падсвечнікі, якія стаяць поруч, нагадваюць
(хутчэй з'яўляюцца) відэльцы, лыжкі (карацей, колкія і не колкія
рэчы). Паравоз з рознымі трубамаі (рознай даўжыні і вышыні) гудзеў,
рыпеў, мармытаў, праклінаў і гадзіннік, які каціўся па рэйкавых
завіхрэннях, і насы... Вакол кагосьці... чагосьці...

* * *

Саліце шмат не шкадуйце
дадавайце засыпайце ведайце
вашыя сасуды ператворацца
ў крыштальныя правады вашыя
мазгі зафіксуюць белую
прыгажосць сэрца пакрыеца
каростай скрозь якую вырвеца
слабы крык саліце шмат

нарошчвайце белыя
горы белыя піраміды
Ваш страўнік
застыне помнікам старажытнасці
будучыя будуочыя нашчадкі
ўсвядомяць прывабнасць Салёныя
гуркі і грыбы мякка плаваюць
(па) у талерцы тут
хаваеца расплаўленае дзіва
Яно чакае момант уліца
ў вашыя змярцвелыя артэрыі
і пахрустваючы зледзянелымі
пазванкамі вы пачуеце
музыку аб якой і не мроілі

03.01.96.

ЁН

Фтырус
фтыкурыс
ф-ф-ф-ф-ф
фтырус
футкурус
аф-аф-аф
фтырус
фаткурас
уф-уф-уф
фтырус
фумурус
фом-фом-фом
выпоўз
моўз
морз
рык
кус
Ф Т Ы Р У С
фтыкнус

ШТРИХАВОЕ АПАВЯДАННЕ

Я сёння слухаў атласнага каменданта: вялікаротага, з каштанавай банькай у носе, з вузкімі сабачымі вачыма. ЁН стаяў. ЁН — у мышыным шынялі, з вінтоўкай у руках. ЁН маўчаў. Я слухаў. Я сядзеў у тыгравых трусах і мокрай воцатна-жоўтай прасцірадле на стоўчыку каля сцяны. Пад партрэтам Леніна.

КАМАМАМ-КАМАМАМ-КАМАМАМ

Сінія калматыя клапы
абакуліваюць салёную выспу
на якой раскарачылася
маё залатое бляшанае
сэрца Адчыні Адчыні
для сябе мелодыю восені
з лісцём чырвоным
атрутным Дзе ляжыць
пурпуровая труна ў якой
знаходзіцца вялікае вока
каровы Незвычайнае Надзвычайнае воблака
Бурбалкі
шклянныя і крываваыя
пераліваюцца блісамі
Пачнем шабаш-шантаж
з кашай кашлем
алергічным супрацьстаяннем
эпілепсічным Каб
мора вясёлкі зацьмянілася
змрокам Удыхнула
вечаровай сіні
Каб неба пакрылася
снежнай лупінай на
якой ззяюць дзесяткі
рыбацкіх лунак Гэта
прыходзіць
дакранаецца цалуе шчыпае
у сне у цягніку
Зямля — Неба

Я ЗНОЎ

ахвярую Жуку і Мятліку
Я ганяю
зграі
афрыканскіх
мух!
мух ганяю
ганяю мух
Я ганяю
тоўстых
афрыканскіх
мух!
мух ганяю
зграі мух
Я не бачу
афрыканскіх мух!
мух ганяю
тоўстых мух
Я ганяю
ганяю
ганяю
афрыканскі дух!
дух ганяю
ганяю мух

АФРЫКАНСКІЯ МАТЫВЫ

рукі
цягнуліся
туды
яны
я-я (ням.)
жоўтыя-жоўтыя (ВУШЫ)
рукі
марынаванья
з доўгімі
рамбоіднымі
пальцамі (ХРАПЦАМІ)

яны
я-я (ням.)
худыя-худыя рукі (КРУКІ)
жаночыя
але з мужчынскім
(ШАБЛЕМ)

менталітэтам
яны плаўнаплылі туды
(САПРАЎДЫ!)

Гэтыя
пачварныя
рукі
марылі

памацаць
афрыканскую нізіну
але!

ЗЛОСНЫЯ ПІГМЕІ
ЯКІЯ СКАКАЛІ
ВАКОЛ ПАНКА-
ўскай дзяўчынкі
ГУЧНА КРЫЧАЛІ:
— Хо! Хо!
Ха! Ха!
Хо! Хо!
Ха! Ха!

Уявіце сабе, толькі што вы пачулі нешта. А нешта
рэч незвычайная, калі браць, напрыклад, рэч
з афрыканскай ... то адбываецца нейкі папуаскі
балкампёс. Таму натоўп мурынаў расклаў усё на свае
зашыфраваныя месцы.

вашыя
мазгі
заплятаюцца
АДБЫВАЕЦЦА
ПРАЦЭС
АФРЫКАНСКІХ
МАТЫВАЎ
бультуктук

Алесь ТУРОВІМ

АКТУАЛІЗАЦЫЯ АРХАЙНАГА ТЭКСТА

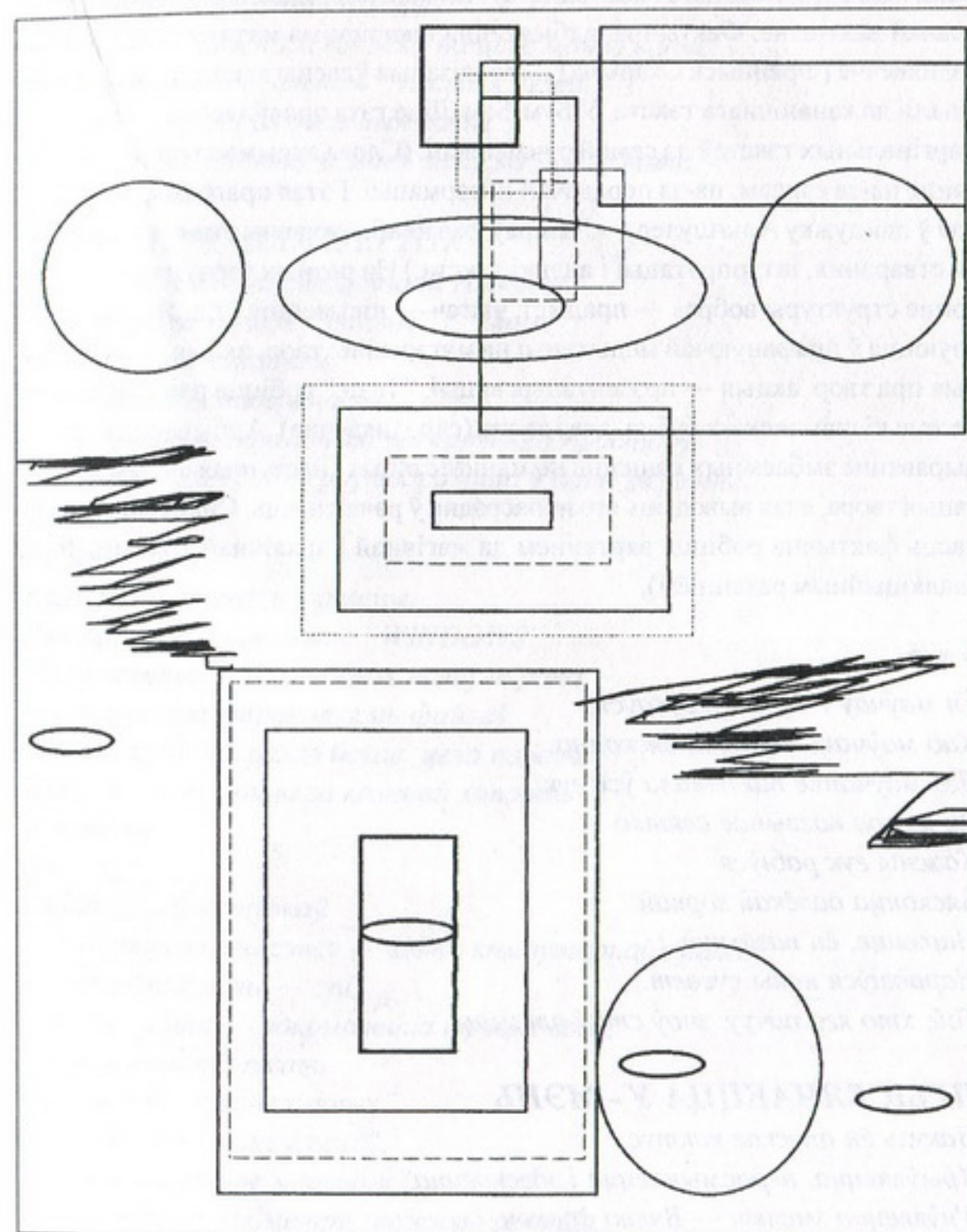

ВЫТРЫМКІ З ДАСЬЕ

Лабірытальны.
Высокаклавіятурны.
Рэзомаскапічны.
Дьмарэаідальны.
Куцвыпільны.
Кролыталістычны.
Вошэпдмпчжыйны.
Яфновіць кіклюжыць саферу імблам
запатаплам.

АКТУАЛІЗАЦЫЯ АРХАІЧНАГА ТЭКСТА

Сярод дамінуючых сістэм адносін чалавека да свету і свету да чалавека на дадзенай тэрыторыі і ў дадзены час актуалізуюцца тры сістэмы. Гэта найперш Тэорыя вырашэння вынаходніцкіх задач Генрыха Альтшулера, якая вылілася ў канцэпцыю творчай асобы. Ядром канцэпцыі з'яўляецца ўяўленне пра тое, што чалавек можа дасягнуць любой мэты. Тут прадстаўлена канкрэтная методыка барацьбы са знешнімі абставінамі, якія маюць сваёй мэтай ціск на асобу і яе знішчэнне. (Такая пастаноўка праблемы можа здацца не зусім матываванай. Праграмы развіцця і рэалізацыі творчых здольнасцяў увесь час прадукуюцца. Аднак вышэй згаданая сістэма ўпершыню прадстаўляе вывераную методыку-тэхналогію творчай і навуковай дзейнасці). Існуюць творы, якія на пэўным этапе свайго развіцця і ўспрыняцця губляюць адзнакі абстрагаванага ад чытача кода і ператвараюцца ў сістэму мыслення, якая адказвае чытачу на ўсе магчымыя яго пытанні і мадэлюе ўсе магчымыя варыянты наступстваў дзеянняў. За асобай застаецца толькі права выбару. Фактычна адбываецца міфалагізацыя тэкста ў плане сінкрэтызму і адчування тоеснасці сябе і свету. Прыкладам можа служыць праграма радыкальнай палітычнай партыі, якая заваёўвае ўладу і прымушае жыць грамадства паводле гэтай праграмы, стаўшая дамінуючай рэлігійнай сістэмай і г.д. Праграма Альтшулера — сістэма выжывання не груп, а адзінак. Яна прапануе згуляць у своеасаблівыя шахматы са “знешнімі абставінамі” і выбраць стыль гульні, згодна з якім асоба можа дасягнуць любой мэты, але за кошт ахвяры сваіх часу, высілкаў, нармальнага сацыяльнага існавання, іншых абмежаванняў, і зрэшты — прайграць, хутка ці павольна, у той ці іншай ступені балюча, але абавязкова павінна прайграць.) Другім дастаткова прадуктыўным напрамкам з'яўляецца канцэпцыя Сяргея Лазарава, якая праяўлена ў кнігах “Дыягностыка кармы”, дзе вызначана праграма выжывання асобы ў сучасных умовах. (Калі праект Альтшулера дазваляе здзейсніць любую мэту, то сістэма Лазарава ўздзейнічае на самую матывацыю. Фактычна, на мяжы рацыянальнай праграмы і безумоўнасці веры тут паказана, як выйграць. Дакладней, даказваецца, што ў любых умовах асоба выйграе, таму што любая непрыемнасць ад лёсу ёсць ачышчэнне дзеля магчымасці гарманічнага і ўзаемапалюбознага суіснавання космасу з чалавекам.) Іх эвалюцыйным развіццём з'яўляецца канцэпцыя руху Бум-Бам-Літ: (унікальнасць канцэпцыі ў яе адсутнасці. Так ці інакш выказаныя ў межах руху эстэтычныя парадыгмы часта палярна супрацьлеглыя. Сацыяльная праграма ў розны час мае супрацьлеглую арыентацыю ад канфармізму да крайняга радыкалізму. У гэты рух нельга ўвайсці ці выйсці з яго ў літаратурным плане, як

Компьютерная графика Алеся ТУРОВИЧА

нельга выйсці з Броўнаўскага руху ў фізічным) рэалізацыя тэкста (у тым ліку межава маргінальнага, пікава рацыянальнага і дактрынальнага, ці паталагічна бессэнсоўнага і абсурднага) і поўнае разняволенне ў любой сацыяльнай дактрыне. Фактычна, адбываецца інкарнацыя метаду творчасці сярэднявечча (Францыск Скарына) — рэалізацыя ўласнага погляду цераз маргіналіі да кананічнага тэкста. У Бум-Бам-Ліце гэта праяўляецца ў стварэнні маргінальных тэкстаў да самой рэчаіснасці. (Слова атрымала права на існаванне па-за сэнсам, па-за перадачай інфармацыі. Гэтая праграма, пастаўленая ў ланцужку Альтшулер — Лазараў, дае неабмежаваныя магчымасці дзеля стварэння, інтэрпрэтацыі і ацэнкі тэкста.) На розных узроўнях — разбурэнне структуры вобраз — прадмет, чытач — пісьменнік і г.д. Яны канцэнтруюцца ў прафануючай медытацыі на матэрыяле: твор, акцыя — інфармацыя пра твор, акцыя — прэзентацыя акцыі. “Тазік” робіцца рэінкарнацыяй не толькі шаманскага бубна, але і звона (сярэднявечча). Адбываецца прадуправанне эмблемных канцэпцый, маніфестацыя і наступная антыманіфестацыя твора, якая выводзіць яго непасрэдна ў рэчаіснасць. Спантанная творчасць фактычна робіцца вяртаннем да магічнай і архаічнай традыцыі (яе эвалюцыйным развіццём).

* * *

Ён маўчаў і прыслухоўваўся,
Каб маўчаць надалей бясконца.
Яго маўчанне паглынала ўсе гукі,
Як цемра паглынае святло.
Кожны гук рабіўся
Бясконца далёкай зоркай.
Нарэшце, ён пазяхнуў, і
Нарадзіўся новы сусвет.
Той, хто яго пачуў, зноў стаў атамам..

ПРЫСВЯЧАЕЦЦА У - МЭНЬ

Пакуль ён апускае кактус,
Крыўляецца, перасмыкаецца і здэкуецца,
З’яўляецца змеявік — Вялікі дракон.
Твар Каі’яны пераўтвараецца ва ўсмешку.
Усе бяруць па сто грамаў цудоўнага напою слёз.
І на зямлі, і на небе кожны ведае, што трэба рабіць.

СУТРА ТРАНСЛАГІЗМУ

У кожным Буме з гэтых светаў —
Ёсць бясконцыя Бамы і Літы...
На кончыку кожнага валаска на целе майго ката
З’яўляюцца неапісальныя Чыстыя Зямлі...
Усе бясконцыя і бязмежныя каты
Сабраны на кончыку аднаго валаска майго ката.

З НАДПІСУ ДЛЯ ВЕРНІКА

У ніжэйшым свеце Бязглуздай Ніякасці
Ёсць розніца паміж “іншым” і “сваім”:
Калі мы з ёй яднаемся,
Мы разумеем падвоенасць.
Вера робіць прадудным паскарэнне і прастору;
Дзесяць тысяч год пераўтвараюцца ў адно імгненне.

УСЕ

Калі доўга стукаць у дзверы,
Разгарнецца татальны “WINDOWS”.
На эрагеічных зонах мінных палёў экрана
Паўтараецца стракатасць файлаў.
Чорная кроў праразае белае цела паперы
Дзверы адчыняюцца за кожнай літарай
Дотыкам
Да
Клавіш — прыступкаў.
Сон віртуальнага сэнсу — вайна кампютарнай гульні.
Не адкрывай вочы — спі.
Там дзе цёмна — адкрываецца трэцяе вока.
У цішы вучацца пісаць.
“не маюй у краіне сляпых”,
“не спявай у краіне глухіх”,
“не жыві ў краіне мёртвых”.
Ён рухаўся па міліметру, кожную секунду,
Ён чакаў шукаў адказы на пытанні
Ішоў да вяршыні дзе ведаюць усё.
Ён ператвараўся ў суцэльны боль і страх, І вяртаўся ў святло
і надзею.

Ён тануў і ў ціску апраметнай гарэў,
І вяртаўся ў колазварот быцця.
Каб зноў рухацца па міліметру, кожную секунду,
чакаць шукаць адказы на пытанні,
ісці да вяршыні дзе ведаюць усё.
Ён губляў "Я" і рабіўся натоўпам,
але ствараў лідэра і станавіўся сабой.
Ён рухаўся па міліметру... кожную секунду
Ён чакаў шукаў адказы на пытанні
Ішоў да вяршыні дзе ведаюць усё.
Стаў сусветам і нічым,
але ператварыўся ў знак і стаў чалавекам.
Дзеля таго каб праходзіць міліметр у секунду,
чакаць, шукаць адказы на пытанні,
ісці да вяршыні дзе ведаюць усё.
Там яго сустрэлі ўсе і ён пачуў:
Мы бачылі як ты рухаўся па міліметру кожную
секунду,
чакаў і шукаў адказы на пытанні, цяпер мы ведаем усё.

ТЫ ЛЯЦЕЎ ТЫ ПОМНІЎ ЛЕГЕНДЫ ЯКІЯ НЕ ЧУЛІ...

Тыя хто былі перад табой
Ты казаў і ўсе паснулі
Ад тваіх чароўных слоў

Аднак ніхто не скажа што ён
Калісьці ведаў цябе
Аднак усё паўтараць аскепкі
Тваіх забытых мрояў

Так казаў той хто ведае
Так паўтараў той хто жыве
Ён паўтараў і зноў чакаў тых
Хто прыйдзе сюды
Тых хто прыйдзе
Зноў дакрануцца да магіі нечувальных слоў

Ён чуе і ён паўтарае
Тое што ніхто не ведае Ён чакае калі зразумеюць
Усе гэтыя словы
Ты ляцеў каб зноў патануць у промнях халоднага сонца
Ты помніў каб зноў сказаць тое што ніхто не пачуў
Дзесяткі тысяч слоў дзесяткі тысяч сноў
Забітасць промнямі жыцця шызоід тэкста
непераадольны

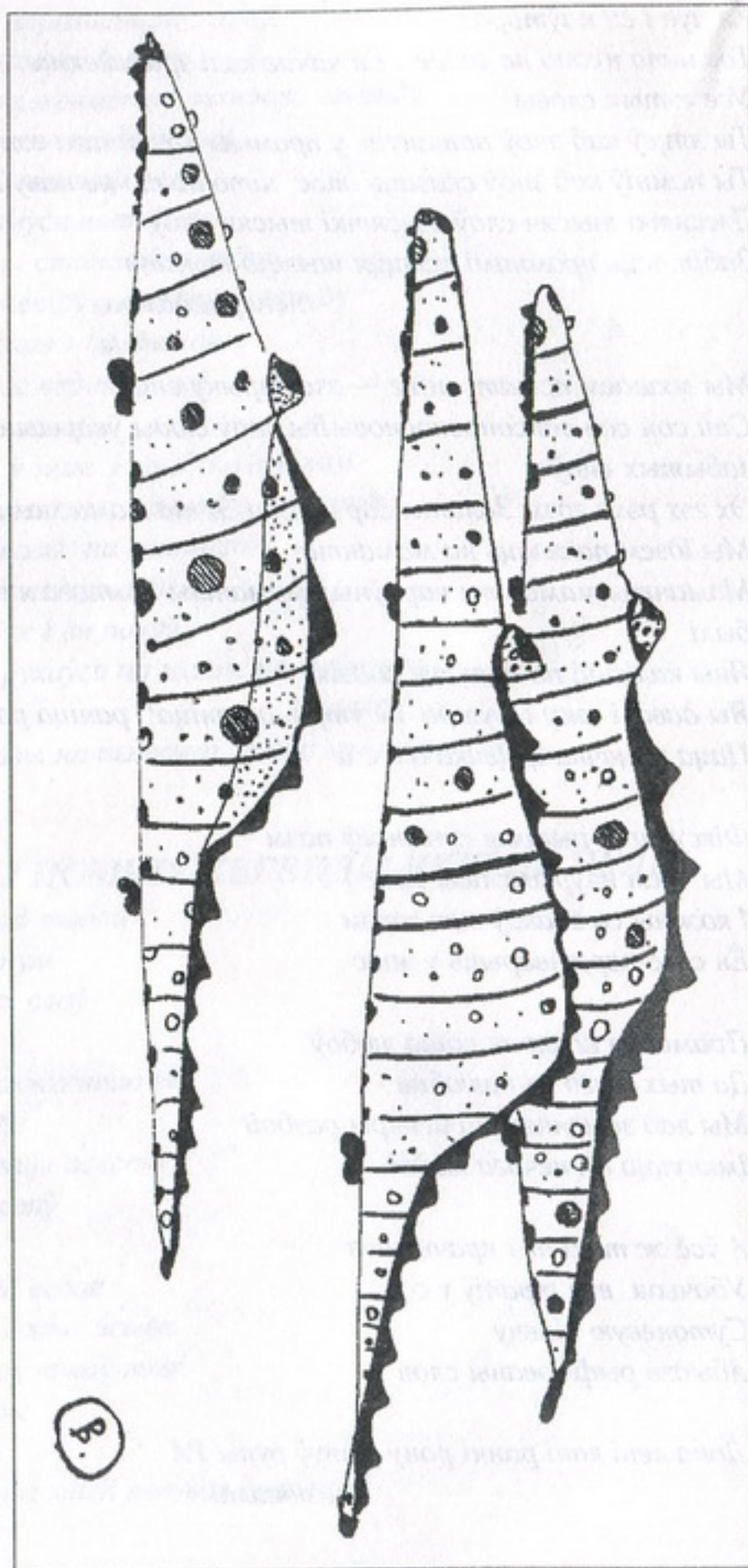
Мы мяшаем псіхатрэнінг — эзатэрыку сноў
Сон сон сон сонсоносныВы зноў сюды ўварваліся літары
забытых сноў
Эх гэх рэха грэх Залаты гарэх рэха Эх ма мама мама
Мы ідзем паляваць на маманта
Маманты маманты чароўныя маманты іх многа яны калісьці сытыя
былі
Яны калісьці на планеце хадзілі
Яы давалі ежу і футра не ўтра а раница! раница раница
Цаца цацачка цёчечка о ё ё й

Фіксуюцца рытмы супынкаў паэм
Мы чуем няўрымслівы эпас
І кожны са знакаў мае гарэм
Ён сэкс ператворыць у эпас

Прамёная шчырая наша любоў
Да тых каго не палюбіш
Мы лад замяняем на шчыры разбой
Імкнуцца да нечага людзі.

А ўсё ж такі ты прачнешся
Убачыш ты трапіў у сон
Сутоневую сіначу
Абыдзе рыфмованы слон

Лона лени лани ранні рону рынуў руны РА
мазюкала!

Малюнак Зміцера ВІШНЕВА

ПРАФАНАЦЫЯ ТАГО ЧАГО НЕ БЫЛО ПРАФАНАЦЫЯ ТАГО ЧАГО
 НЕ БЫЛО ПРАФАНАЦЫЯ ТАГО ЧАГО НЕ БЫЛО ПРАФАНАЦЫЯ
 ТАГО ЧАГО НЕ БЫЛО ПРАФАНАЦЫЯ ТАГО ЧАГО НЕ БЫЛО
 ПРАФАНАЦЫЯ ТАГО ЧАГО НЕ БЫЛО ПРАФАНАЦЫЯ ТАГО ЧАГО
 НЕ БЫЛО (ЧЫТАЦЬ З ПАЧАТКУ)

КАПІРКА

Капірка аддана кахала Аркуш. Кожны новы Аркуш яна ўспрымала ўсім сваім целам, старалася задаволіць кожнае яго нават самае дробнае жаданне. І кожнае, нават самае дробнае, жаданне заставалася на яе скуры. Яна перадавала кожную рыску, кожную кропку, нараджаючы Аркушу дзіця — дакладную яго копію. Прыходзілі новыя Аркушы, і кожны новы Аркуш быў для яе першым і апошнім. Яны не звярталі ўвагу на Капірку, кожны ўяўляў сябе геніем, які нясе унікальную ісціну Тэкста. Яны не звярталі ўвагу на Капірку. Так толькі, можа, перакінуцца словам, трохі пажартуюць, бывае, ветліва ўсміхнуцца. “А што яшчэ Капірцы трэба?” — думалі Аркушы. Але Капірка чакала свайго Прынца. Яна шкадавала Аркушы, ведаючы іх слабасць: на Аркушы можна напісаць толькі адзін раз, і яна чакала, калі з’явіцца той, хто будзе з ёй бясконца, на ўсё жыццё. Яна чакала, а час ішоў, адбіткі, якія яна рабіла з Аркушаў, становіліся ўсё менш яркімі. Капірка пачала з жахам заўважаць, што праз пэўны час яна нікому не будзе патрэбна. Бо хутка зусім страціць свой колер — маладосць. Яна ніколі не прычыла, калі яе ўстаўлялі ў пішучую машынку, хаця кожны раз яна адчувала, як з яе сыходзіць жыццё. Іншыя капіркi змагаліся — губляліся ў шуфлядзе стала, гучна пратэставалі супраць гвалту, скамечваліся і псавалі копіі Аркушаў. А Капірка чакала, яна ведала, што ёй наканавана тое ж, што і ўсім, — сметніца. Але яна верыла ў тое, што за свае пакуты і цяпенне павінна быць узнагароджана вечным каханнем. Калі настаў час Выбару, усе капіркi пахаваліся — адна зляцела пад стол, другая схавалася за стосам папер... Капірка моўчкі чакала, калі яе возьмуць, скамечыць і кінуць у сметніцу. Бо яна ведала, што ўжо не зможа задаволіць ніводны Аркуш, яна сцёрлася, на ёй ужо нельга было нарадзіць ніводную копію. Калі да яе пацягнулася рука, яна прыжмурыла вочы і папрасіла прабачэння за свой страх перад сметніцай...

Калі яна адкрыла вочы, то ўбачыла вялікую глядзельную залу. Яе трымалі ў руках і паказвалі фота- і відэа-камерам як авангардны мастацкі твор. Цяпер яна знаходзіцца ў літаратурным музеі, яна наклеена на вялікі, белы, мяккі

кардон, іх засцерагае моцнае шкло. Яны бясконца кахаюцца з кардонным Аркушам. Яна ніколі не думала, што можа існаваць у свеце такая моцная, мяккая і верная істота, як той, з кім ёй давядзецца быць разам на працягу доўгіх стагоддзяў.

ІНФАРМАЦЫЯ

Як паведаміла трансагенцтва “Мінус — Плюс”, у сутарэннях Вялікага Палаца адбылася чарговая прэсканферэнцыя з нагоды выступлення вядомага артыста. Вядомы артыст не з’явіўся на прэсканферэнцыю, але гэта не сапсавала настрой шматлікім журналістам, тым больш, што канцэрт Вядомага артыста не адбудзецца. Журналісты сталі паэтамі, музыкантамі і выканаўцамі. Яны правялі літаратурна-харэаграфічную вечарыну, якую ўлады паспрабавалі разагнаць як несанкцыянаваны мітынг. Пасля выкарыстання газавай зброі, вадамётаў, цяжкай артылерыі была абвешчана агульная не вучэбная “Паветраная небяспека”. Пад акампанемент сірэн Войскі Асобнага прызначэння бралі інтэрв’ю ў журналістаў, якія дазволілі ім на гэты час пабыць на свабодзе. Пасля прайшоў грандыёзны фуршэт, які наладзіла транснацыянальная кампанія па продажы бяспечных запалак “Голы Філд”. Па залах бегалі вясёлыя хлопцы, якія бясплатна падпальвалі ўсіх прысутных, прапаноўвалі паласавацца сернымі цукеркамі і падпісацца пад петыцыяй у падтрымку экалагічна чыстых прадуктаў. Своечасова прыехала пажарная ахова, якая затапіла ўвесь апошні паверх будынка. Ваду прыйшлося пасля доўга адкачваць на дах, каб выпадкова не пашкодзіць полымю, якое стала неад’емнай часткай акцыі-перфоменса, якую праводзіў саюз аматараў жоўтага колеру.

Па матэрыялах прэсы.

ВЫТРЫМКІ З ДАСЬЕ

Выяўляе сабой круглашчокага калабковага панканоіда.
Нос — паўзучы паразыт.
Зрэнкі — кулямётныя чэргі.
Барада — палі Таджыкістана.
Сьмех — “ы-ы-гГг-ы-ы”.
Хобі — вешацца.
Добры хлопчык, ласкавы, дапамагае састарэлым бабулькам пераходзіць вуліцу.

Альзегр БАХАРЭВІМ

У СЫМЭТРЫЙНАЙ КРАЇНЕ

* * *

У Сымэтрычнай краіне
Я маю права на страх
Я маю права на грэх
Я маю права рабіць з гною
Сваіх багоў
І верыць у нікчэмных бажанятаў
Я маю права на зман
Я маю права мець сябе
На пустой кухні
Я тваю лева на страх
Я тваю лева на грэх
Я тваю лева гнаіць з рабоў
Сваіх багоў
І ажбаіць няверную нікчэмнасьць
Я тваю лева на зман
Я тваю лева тварыць сяўбу
На пустой кухні
Я маю права
Я тваю лева

* * *

Калі падымецца заслона, як спадніца
Калі расплюшчацца маноклі і лярнэты
Юрліва сала залі заільсьніца
Чакаючы на шоў

СКРАДЗІ КАРЭТУ

Як соладка, зьяцеўшы з падзаконья
І забіваючы бязротага вазьніцу
Маўчаць на вуха беспакойным коням
На дно мэтро нырнуць і

РАСПУСЬЦІЦА

НЯМЕЦКАЯ МОВА

О, мілая сэрыу нямецкая мова!
Багацьце тваіх невычэрпных крыніц
Для моцнага — новых памкненьняў аснова
Для кволага ты — і апора, і зьніч

Ты мужна прайшла празь вякі і нягоды
Каб новым стагодзьдзям у сонцы зазьзяць
Каб весьці да зораў празь цемры балоты
Нікому тваіх ручаёў не стрымаць!

Зьвініш ты на полі, на вулках, у хаце
Ты песьняю льесься, хоць зьведала зьдзек
А тым, хто цябе і адрокся, і страціў
Тым вечная ганьба і сорам навек!

* * *

Сагравай мяне грэх унутры гэтай цагліны. Фатаграфія на сьцяне —
яна бяссьільна расьцяклася на шпалерах і марна спрабуе прыкрыць
вечна расплюшчаныя вочы рамкаю. Дыктар на экране ўключанага
тэлевізара зьнямеў, загіпнатызаваны маім грахам, бы кобрай.
Апэратары, гукарэжысэры, рэдактары зьбегліся на мой грэх — гэта
іх летшая перадача сёньня. Дык сагравай мяне грэх унутры гэтай
цагліны, мяне.

* * *

У бляшанцы з-пад рыбных кансэрваў
Памірае старая песьня
У бясконцасьці вечных чацьвераў
Абсытаецца, кволіцца, чэзьне...

Ёй з бляшанкі ня зьбегчы, ня зьехаць
Скрозь чарнеюць купальскія колы
Аднавокае голае рэха
Нерухома вісіць між зораў

Кава звычайнай мэлэдыі стыне
У бляшанцы з-пад рыбных кансэрваў
Гэтак кожная песьня загіне...

Я сажу пінгвіня на каня
Гэта мне і работа, і праца
І забава, і сродак схавацца
Я сажу пінгвіня на каня

Я займаюся гэтым штодня
Здохлых кураў вымаючы гукі,
А ня пахі. Дрыжачыя рукі
Содзяць зноў пінгвіня на каня.

Надзень на безыменны палец
Маё трамвайнае кальцо...
Твой сьмех яшчэ вібруе, паліць...
А ты сыходзіш...
Слова "Alles"
І неба па-над Трасьцянецом.

Забаронены ранак. Ля пральні
Заглынаючы ў жабры імжу
Антыя ў нелегальным трамваі
Парушаю мяжу
Пачак таннай смугі ў кішэні
Ля пад'езда палюе кот
Я рыхтую сваё адступленьне
У дрыгву затрамвайных балот
Антыты паўляжыш у фатэлі
Як на нечай утульнай далоні
І сукенкі шаўковыя зьмеі
І каштоўная паста на скроні
Разьбіваюць чыгунную ружу
Аб загостраны край мерзлаты...
Антыгод гэтым званам разбуджаны...
Антыдзень.

Антыя.

Антыты.

ЗДРАДНІКІ

1.

Я здраджваў радзіме — таемнаму Дзіму
Здрадзіміў! Здрадзімичык!
Усе радыя Дзіму —
І радыёміця
І радыёколя
Здольныя дзімаву прагу спатоліць
А я ня даў рады
І ззаду —
караючы меч радзімы

2.

Ты здраджвала мне
З асалодай салодкай
Смажылі сала
Гайдалася лодка
Муміяў стыў авадзень
Рукой па вадзе
Словы пісала
Смажылі сала
САЛА
САЛА
САЛА
Сала
С а л а
Сала
САЛА
САЛА
САЛА
САЛА
Гайдалася лодка...

Я ХАЧУ

ПІЦЬ

ТВОЙ

ПОТ

АЎТОРАК ПЯТЫ

Прышчавы хлопчык кахае стую.
Чаму ён выбраў ненавіта гэтую —
ня тую — на заднім двары палаца
культуры Яшчэ пятнаццаць (15) бэтонных
пякнотаў: Адказ вечны: хіба можна
патлумачыць каханьне? Пагатоў —
каханьне ў аўторак

* * *

Хутчэй бы гімн маёй рэспублікі
Скончыў гэтую ноч
Хутчэй бы гімн маёй роднай рэспублікі
Скончыў гэтую ноч

Невядомая

Насякомая

Невядомаянасякомая

Шукае ўваход у мой дом

Шукае шчыліну

Шукае люк

Асьвятлёная пражэктарам будоўлі

Фарамі міліцэйскіх машынаў

Шукае ўваход у мой дом

Шкрабе лапкамі па шкле

Я навучыўся

Заляпляць дзіркі

Запаўняць адтуліны

Дык хутчэй бы гімн маёй

Роднай рэспублікі

Скончыў гэтую ноч

†Орась БАРЫСЕВИЧ

ЛІТАРАТУРА З ПЕРШЫХ РУК

ВЫТРИМКИ З ДАСЬЕ

Рысы характару — воін-стратэг.
Спорт — калаццё літдрэваў
баксёрскімі пальчаткамі
"ТАК" і "НЕ". ;
Галава — ліхтарная.
Думкі — матыльковыя.
Захапленне — заняткі экстырпацыяй.
Фігура — хітрая, рамантычная,
эмацыянальна-бурчастая.
З'яўляецца лідэрам партыі аматараў
экалагічна-чыстых валізаў.

ЛІТАРАТУРА З ПЕРШЫХ РУК

Я ўжо неаднойчы казаў, што сучасная беларуская літаратура — як, зрэшты, і сусветная — хварэе на шызафрэнію. Адною з найбольш характэрных прыкметаў гэтай хваробы з’яўляецца аўтызм, паталагічная форма адчужанасці літаратара ад уласных суайчыннікаў, прыланцужанасць да нейкіх абмежаваных тэм і пакутлівых роздумаў. Аўтызм праяўляецца ў жаданні пазбегнуць усялякіх кантактаў з апрыклай, бессаромнай рэчаіснасцю (і ўласнай нацыяй), якая ў чарговы раз падманула лепшыя спадзяванні. Генры Мілер у эсе “Час забойцаў” так акрэсліў гэты псіхічны стан: “Сучасныя паэты пішуць адзін для аднаго. Яны сядзяць пад замком унутры сваіх маленькіх самахвальных “я” і ўнікаюць свецкага жыцця ў боязі, што пры першым жа судакрананні з наваколлем іх разнясе ўшчэнт. Іх жарэ вантробная туга па маленькім утульным свеце дыстыляванай паэзіі, дзе ўсялякія стасункі з рэчаіснасцю будуць зведзены да нуля”.

На маю думку, не ў апошнюю чаргу такое становішча склалася таму, што сучасная літаратура занадта шчыльна прывязаная да пісьменнасці і ўвогуле мовы, да друкарскага варштату ды іншай капіравальнай тэхнікі. Па нейкай невядомай прычыне літаратарамі лічацца і называюць сябе выключна пісьменныя людзі. Яны мяркуюць, што займацца літаратурай азначае штосьці пісаць і выдаваць, пісаць і выдаваць. Літаратура агаясамілася з пісьменствам. Асабліва добра гэта відаць у нашай сітуацыі: па-беларуску больш словаў напісана, чым прамоўлена. І пішуць беларускія літаратары не для сябе і не для чытачоў, а для выдаўцоў. У нашай папяровай дзяржаве, дзе кожны беларус — паэт, рэакцыйная інтэрпрэтацыя Фрэйдам чалавечай сексуальнасці (існуе толькі адзін пол; жанчына — гэта мужчына без чэлясу) у перакладзе з эратычнай мовы на паліграфічную гучала б так: чытач — гэта пісьменнік, які не мае знаёмых у выдавецтве.

Паміж тым, займацца літаратурай азначае не толькі нешта пісаць, і нават не толькі пісаць і чытаць, а яшчэ сто тысяч самых розных практык. Свой артыкул “Літаратура і шызафрэнія” ў “ЗНО” № 21 я скончыў наступнымі словамі: “Паўнаважасны адказ на выклік, што кідае нам эпоха агульнай абыякавасці, страты сэнсаў і раз’яднанасці, можа вытварыць адно эфектыўная і паўнакроўная шызамашына пісьма — літаратурнага, выяўленчага, хараграфічнага, а нават і палітычнага”. І, наколькі можна сёння меркаваць, такой машынай або адной з неабходных дэталей гэтай машыны можа стацца авангардны рух з дзіўнаватай назвай Бум-Бам-Літ. Ці, прынамсі, ягонае

ядро — Літаратурна-Мастацкая Партыя (зрэшты, у абрэвіятуры ЛМП могуць быць іншыя расшыфроўкі — напрыклад, Ляшка-Маскальская партыя, Лунатычна-Марсіянская, Лірычна-Метафізічная і г.д.). У адрознасць ад партыі, стварэнне якой яшчэ толькі прадбачыцца, Бум-Бам-Літ — гэта нешта ўжо існуючае, і таму ніжэй гаворка будзе ісці толькі аб ім.

Бум-Бам-Літ — гэта рух за вызваленне літаратуры ад дыктатуры друкарскага станка ды іншых прыладаў індустрыі прыгожага пісьменства, якая ўжо даўно ператварыла паэзію ў нейкую галіну капіталістычнай эканомікі або народнай гаспадаркі сацыялізму. Індустрыялізацыя літаратуры спрычынілася не толькі да апартэіду ўнутры самой мовы (падзелу лексікі на ўнармаваную і вульгарна-жаргонную, друкаваную і моўленую — прычым такі падзел мае месца і ў граматыцы, і ў фанетыцы), але і да класавай сегрэгацыі сярод літаратараў, іхняга падзелу на мэтраў і графаманаў. У эпоху механічнага тыражавання літаратуры значнасць пісьменніка вымяраецца лічбай накладаў ягоных твораў, як жыццёвы поспех бізнесмена — колькасцю нулёў на ягоным банкаўскім рахунку. Калі паэзія сканала — дык, напэўна, таму, што была атручана друкарскімі фарбамі.

Першае, што мы бачым, калі зазіраем у які-кольвек зборнік паэзіі, — на белых прасцінах паперы нерухома ляжаць чорныя абвугленыя словы. Гэта нават не фатаграфія паэзіі, а толькі яе негатыў, бо пры жыцці гэтыя словы, пакуль з іх не выціснулі душу — дыханне і жывую інтанацыю, — былі невымерна святлейшымі за навакольную прастору. У лепшым выпадку, друкаванае слова — гэта стэрылізаваны і абрэзаны па лінейцы цень слова прамоўленага. Паводле Антанена Арто, у кнігах укрыжоўваецца не толькі паэзія, але і само жыццё, і мы павінны хоць нешта зрабіць, каб вызваліць яго са смяротных абдымкаў паперы.

На сваіх шумлівых імпрэзах бумбамлітаўцы чытаюць уголос зусім незнаёмым, выпадковым слухачам свае нявыдадзеныя (а часта — і ненапісаныя) творы. Не проста чытаюць, але і паказваюць, бо многія людзі беларускай мовы не ведаюць, і таму ім цікавей бачыць паэзію, чым яе разумець. Гэта ў літаральным сэнсе жывая літаратура, бо зроблена не з паперы, а з голасу і цела аўтара. Яна дыхае, крычыць і гаворыць, махае рукамі і крыламі. Паэзія, якая хоча быць сучаснай, павінна не проста прамаўляцца, а пражывацца — г.зн. па магчымасці цалкам супадаць з абрысамі і рухамі цела паэта. Тэкст, які нараджаецца

ў вымаўленні і жэстыкуляцыі, нараджаецца “тут-і-цяпер”, адначасна з ударамі сэрца, і імкнецца да найбольш чыстага і яснага — цялеснага ўвасаблення. І звяртаецца ён не да розуму аўдыторыі, а да яе ўласнага цела, прымушаючы назіральнікаў не разумець паэзію, а суперажываць яе, хай сабе і на фізіялагічным узроўні, бо толькі ўласныя адчуванні, а не чужыя думкі, здольны пераадолець чалавечую абьякавасць.

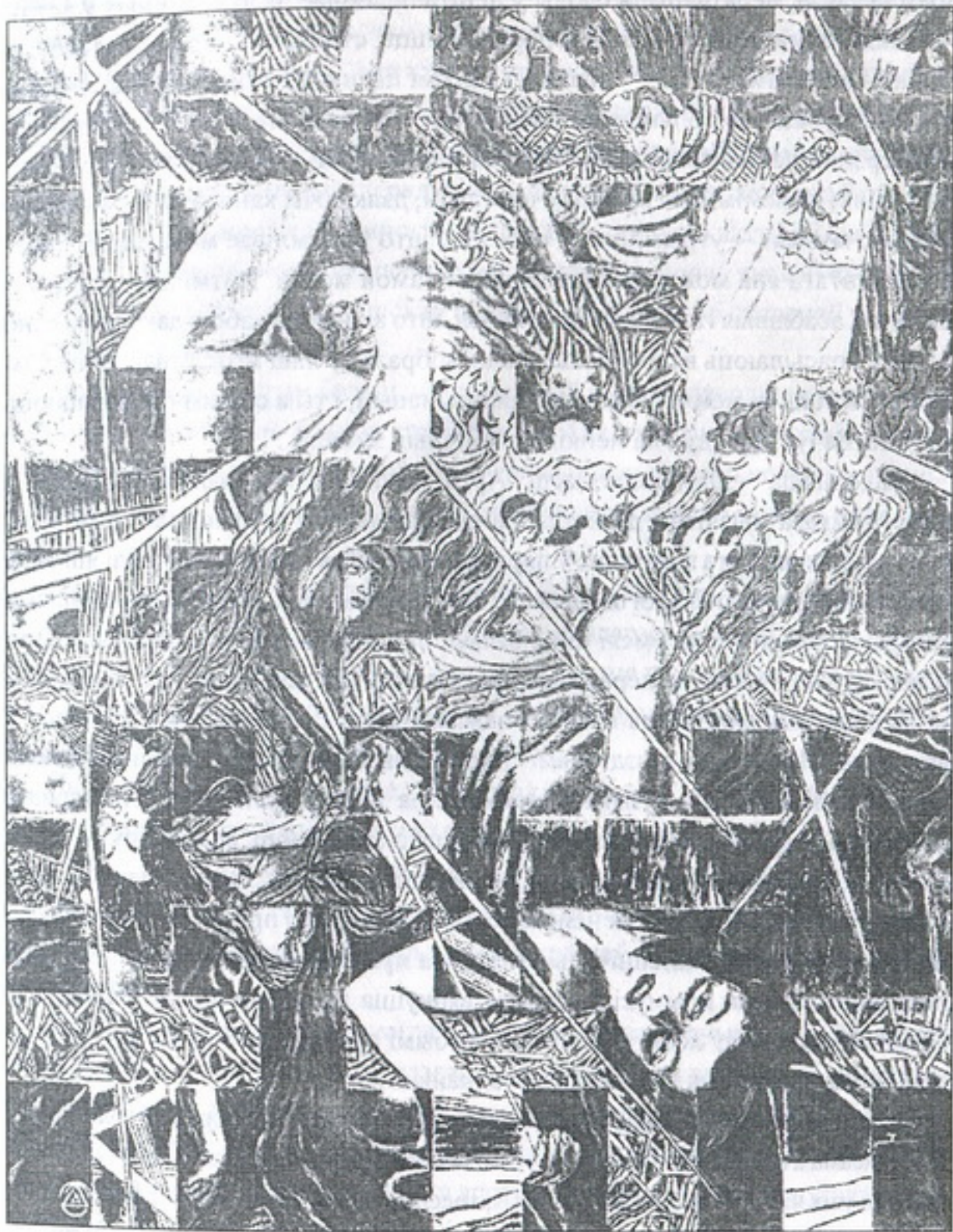
Бумбамлітаўскія акцыі — гэта літаратура з першых вуснаў і рук, якая перадаецца ад аўтараў слухачам без пасрэдніцтва рэдактараў, карэктараў, перакладчыкаў, гандляроў і г.д. Мы добра ведаем, што “Сем разоў адмерай, адзін раз адрэж” кажуць сабе не ўсе хірургі, а тым больш рэдактары, але гэтага не ведаюць чытачы, якія ўспрымаюць паэзію з паперы...

Мы абыходзімся без пасрэдніцтва друкарскага станка і — хто ведае! — калі-небудзь здолеем абысціся без папярэдніх занатовак на паперы, нават ненаўмысленых, а потым — увогуле без словаў. Ужо цяпер сталася відавочным, што найкарацейшы шлях да слухача (асабліва да выпадковага) ляжыць не праз словы, а праз інтанацыю, міміку, жэсты, праз дзіўную вопратку, нечаканы падбор дэкарацый ды іншыя тэатральныя сродкі. Тэндэнцыя змяншэння вагі вербальнага складніка ў выступах Бум-Бам-Літа робіцца ўсё больш выразнай. Гэта не значыць, што мы будзем упарта ісці да канца толькі ў гэтым кірунку, але ўсім нам трэба шукаць новыя шляхі да свядомасці суайчыннікаў і іншых насельнікаў планеты.

Кажуць, найкарацейшы шлях да сэрца чалавека ляжыць праз ягоны страўнік. Нам нішто не перашкаджае стварыць і такую літаратуру, якую можна не толькі чытаць або слухаць, але і есці (дарэчы, такая літаратура аднолькава б уражвала і людзей, і жывёлаў). Людзі здольныя пра многае прачытаць сваім страўнікам. У ідэале літаратура павінна быць не толькі цікавай, але і смачнай. Яна павінна наблізіцца да стану, калі не проста метабарай будуць успрымацца словы “Не хлебам адзіным жывы чалавек...”.

Пакуль цяжка сказаць, чым сталася б літаратура без словаў: вяртаннем да самых першавытокаў мовы, нейкай “звышлітаратурай”, пра якую марыў Алесь Адамовіч, або нейкім звышгукавым і звышзрокавым сродкам перадачы думак і пачуццяў ад чалавека чалавеку. Зразумела адно: звяртацца трэба не толькі да розуму слухача, але да ўсіх органаў ягонага цела.

У “Лістах пра мову” Антанен Арто кажа, што мы павінны ўздзейнічаць не проста на дух чалавека, але на ягоныя пачуццёвыя органы, а для гэтага трэба хай сабе часткова звярнуцца назад да дыхальных, пластычных, акты-

Аўтары малюнка: Пітэр Пауль РУБЕНС,
Таданоры ЕКОА,
Юрась БАРЫСЕВІЧ

ўных вытокаў мовы, прылучыць словы да спарадзіўшых іх фізічных рухаў, схаваць лагічны і дыскурсіўны бок маўлення ў ягоным фізічным і афектыўным гучанні, ператварыць словы ў нешта падобнае да акустычных жэстаў — і тады сама мова літаратуры перабудуецца, станецца сапраўды жывой, а побач з акцэрамі (у нас — паэтамі) раптам пачнуць гаварыць рэчы. Важна скарыстоўваць не толькі сэнс словаў, але і музыку маўлення, скіраваную непасрэдна да бессвядомага. “Чыстая пастаноўка — дзякуючы сваім жэстам, дзякуючы міміцы і руховым паставам, дзякуючы канкрэтнаму выкарыстанню музыкі — утрымлівае ў сабе ўсё, што ўтрымлівае мова, але ў дадатак да гэтага яна можа распараджацца і самой мовай. Рытмічныя паўторы складоў, асаблівыя галасавыя мадуляцыі, што ахінаюць сабою дакладны сэнс словаў і пасылаюць вялікую колькасць вобразаў у наш мозг, ствараючы ў ім станы, больш ці менш блізкія да галюцынацый, і тым самым прымушаюць органы пачуццяў і дух да нейкіх арганічных зменаў...”

Падобна да “тэатра жорсткасці” Арто, імпрэзы Бум-Бам-Літа імкнуцца да стану нейкага магічнага дзейства, да першабытнай і агульначалавечай эстэтыкі відовішча. Гэта звяртанне ў пярэдадзень тэатра і літаратуры, калі яшчэ не былі вынайдзены псіхалогія і дыялог. Так, быў час, калі людзі ўжо навучыліся гаварыць, але яшчэ не ўмелі ці не бачылі патрэбы пытацца і адказваць. Бум-бамлітаўцы ні ў чым не пераконваюць слухачоў (бо тыя амаль і не разумеюць мовы), але ўздзейнічаюць на іх на падсвядомым, субвербальным узроўні. У артыкуле “Пакончыць з шэдэўрамі” Арто прыводзіць прыклад змей, якіх заклінаюць музыкай. Калі музыка ўздзейнічае на змей, дык не таму, што перадае ім узнёслыя духоўныя паняцці, але таму, што змеі маюць вельмі доўгае цела, якое амаль на ўсёй працягласці судакранаецца з зямлёй, і музычныя вібрацыі ад зямлі перадаюцца змяі як нейкае вельмі далікатнае і працяглае пагладжванне. Арто прапануе ўздзейнічаць на глядача прыкладна такім жа чынам: праз пасрэдніцтва цела прымусіць глядача вярнуцца да самых высокіх паняццяў. Прычым напачатку лепш дзейнічаць грубымі сродкамі, якія з цягам часу будуць ператварацца ва ўсё больш вытанчаныя.

Пераклад на мову жэстаў, мімікі, падобных да землятрусу вібрацый голасу павінен таксама ачысціць літаратуру ад усяго нецікавага, нежыццяздольнага і скамянелага, ад усіх яе трупных плямаў. Жывыя, тоесныя цэлам удзельнікаў бумбамлітаўскія імпрэзы перажываюцца як нейкая балючая ініцыяцыя, ачышчальная шаманская магія або хрысціянская практыка экзарцызму, якая павінна выгнаць з паэта, аўдыторыі і самой літаратуры знясільваючы дух занядбанасці і адчаю.

У адрознасць ад Бум-Бам-Літа ўсе папярэднія генерацыі літаратараў карысталіся той вялікай перавагай, што пісалі на дакладна той мове, на якой размаўляюць іхнія чытачы, якімі б нешматлікімі і эстэтычна варожымі да гэтага пісьма яны ні былі. Але хіба не сталася гэтая перавага найвялікшай пасткай, у якой без следу згубіліся многія з найсвятлейшых промняў натхнення? І ці не прыйшоў час паставіць пад сумненне абавязак паэта быць прыланцужаным да мовы, і перадусім — да роднай мовы, якую не ў стане ці не жадаюць разумець надта многія, і далёка не горшыя з людзей? Па вялікім рахунку, для паэта няма і не павінна быць розніцы, перад якой аўдыторыяй выступаць — беларускай, чэшскай ці перад насельнікамі схаванай у джунглях афрыканскай вёскі.

Чытаць уголас, а тым больш для незнаёмай публікі, даводзіцца рэчы відовішчыя і багатыя на розныя спецэфекты. Але гэта зусім не азначае, што мы адмаўляемся пісаць звычайныя нудотныя вершы ці навуковыя працы. Бум-Бам-Літ — толькі адна з граняў творчасці кожнага з ягоных удзельнікаў.

Дарэчы, назва руху магла б быць іншая: Бомба-Літ, Зам-Па-Літ, Кас-Мапа-Літ, Палеа-Літ. А лепш за ўсё — Айба-Літ: нездарма Алесь Туровіч аднойчы выступаў у белым халаце, а я ў такім жа халаце паверх бальнічнай піжамы. Я ўвогуле мяркую, што літаратура павінна адначасна быць хваробай і тэрапіяй. Як і ўвесь гэты тэкст, напрыклад.

Людміла Корань у артыкуле “Авангард і парадокс” (“ЗНО”, № 27) палюхае нас Вялікім Авангардам як жахлівым і небяспечным Бармалеем: не хадзіце, дзеці, у Афрыку гуляць. І тым не менш начальнік штаба Бум-Бам-Літа Зміцер Вішнёў зараз актыўна працуе менавіта над праектам нашага выезду з асветніцкай місіяй у адну з афрыканскіх краінаў. Магчыма, нават у даліну ракі Лімбапо.

Гэтая дабрачынная акцыя магла б пераканаўча засведчыць, што беларускі авангард, які на радзіме можа падавацца крыважэрным злодзеям Бармалеем, на самой справе з’яўляецца самаахвярным і пяшчотным доктарам Айбалітам. Ён, нібы шматкрылы анёл, не ведае сабе межаў — геаграфічных, эстэтычных, акустычных — і не заўважае калючага дроту здаровага сэнсу, нацягнутага паміж людзьмі і жывёламі, словамі і рэчамі, зямлёю і небам. І недавер акадэмічных пісьменнікаў і крытыкаў да авангарду — гэта бездапаможны страх лагерных дактароў, забойцаў у белых халатах, перад закатаванай марай іхняга ўласнага дзяцінства — добрым доктарам Айбалітам.

Варлам Шаламаў у адным з “Калымскіх апавяданняў” сведчыць, што “90 працэнтаў лячэбнай практыкі ў канцлагеры складаецца з пісаніны”. Відавочна, існуе нейкая глыбінная сувязь паміж дэспатычнай арганізацыяй грамадскага жыцця і росквітам пісьменнасці, у тым ліку — прыгожага пісьменства. Вялікія раманы пішуцца гэтаксама, як будуюцца вялікія піраміды — коштам тысяч безыменных ахвяраў рэжыму, што гінуць абাপал стала, за якім працуе народны пісьменнік.

У кнізе “Сумныя тропікі” Клод Леві-Строс адзначае, што барацьба з непісьменнасцю заўсёды супадае з узмацненнем кантролю над грамадзянамі з боку ўлады. З’яўленне пісьменнасці паўсюль суправаджаў адзіны феномен — заснаванне гарадоў ды імперый, а таксама іерархічны падзел сельніцтва на касты і класы. Пісьмо было і застаецца інструментам збірання тысяч работнікаў, каб прымусіць іх да знясільваючай працы — пабудовы пірамідаў, камунізму ці нацыянальнай дзяржавы (або імперыі, калі хочаце). “Бескарыслівае ўжыванне пісьменнасці дзеля інтэлектуальнага і эстэтычнага задавальнення ёсць другасным вынікам і найчасцей ператвараецца ў сродак узмацніць, апраўдаць ці прыхаваць той жа прыгнёт”.

Асабліва ж рэакцыйную ролю пісьменнасць пачала адыгрываць у г.зв. эпоху постмадэрнізму: яе пачалі разглядаць як нешта больш вартаснае і сапраўднае, чым жывыя стасункі паміж людзьмі, іхнія размовы і ўчынкі. Ва ўсім свеце лепшыя сілы мастацтва і літаратуры загразілі ў бясплэнных (прыныцыпова бясплэнных) маніпуляцыях са знакамі, адарванымі ад сваіх рэфэрэнтаў — думак, рэчаў і падзеяў, — або не заснаванымі ўвогуле ні на якой рэчаіснасці — ні матэрыяльнай, ні ўяўнай. Захопленыя гульнёй з бясконцымі паслядоўнасцямі пустых знакаў, літаратары самі не ведаюць, што яны пішуць і для каго.

Зрэшты, нават пры жаданні дакрычацца да свядомасці паспалітага народа праз пісьмо і друк наўрад ці магчыма. Адзін з герояў Гогаля, пчаляр Руды Панько, казаў: “Друкаванай паперы нарабілі ўжо столькі, што і не ведаеш, што б такое ў яе загарнуць...”

Народ цягнецца да таго, хто нешта гаворыць яму, а не піша, — да нашага Прэзідэнта, напрыклад. Ды і дэмакратычная апазіцыя выклікала найвялікшую цікаўнасць у суайчыннікаў, калі яна не мела магчымасці пісаць артыкулы для газет і законаў — у “залатую пару” шматтысячных мітынгаў і косямоўных агітатараў.

Ці не тлумачыцца росквіт філасофіі ў Старажытнай Грэцыі тым, што гэта была філасофія пераважна размоўная, якая артыкулявалася мімікай і

органами цела, а таму і была цікавая простым людзям? Хрыстос і Буда таксама аддавалі перавагу непасрэднай гаворцы з людзьмі, і толькі таму іхнія думкі не пазабыліся па сёння. Найбольш плённая ў духоўным плане эпоха чалавечай гісторыі прыпала на тыя часы, калі большасць людзей былі непісьменнымі... У тым ліку і большасць паэтаў.

Пісьмо і чытанне дазваляюць нам наблізіць вельмі далёкія рэчы, але наўзамен у гэткай жа ступені адсланяюць ад нас нашых блізкіх і нашу сучаснасць. Газету ці закон кожны чытае паасобку, на мітынгу ж, як калісьці на вечы, мы былі разам. Пісьменнасць спарадзіла палітыку дзеля палітыкі і літаратуру дзеля літаратуры, а ўрэшце — жыццё дзеля жыцця і спажывання, жыццё без якой-кольвек веры ў цуд і рэальную магію мастацтва.

На заканчэнне працытую адзін урывак згаданага вышэй артыкула Арто: “Шэкспір і ягоныя пераймальнікі доўгі час унушалі нам ідэю мастацтва дзеля мастацтва, калі жыццё стаіць па адзін бок, а мастацтва — па іншы. І можна было цалкам задавальняцца гэтай марнай і бясплэннай ідэяй, пакуль жыццё, што працякала за яе межамі, яшчэ трымалася. Але цяпер занадта многія прыкметы сведчаць пра тое, што ўсё, дзеля чаго мы жылі, болей не трымаецца, што ўсе мы абрынутыя ў вар’яцтва, адчай і хваробу. І я заклікаю нас да процідзеяння”.

ДРОВЫ ДЛЯ ПАРАХОДА СУЧАСНАСЦІ

У адным з інтэрв’ю маскоўскі канцэптуаліст Дзмітрый Прыгаў выказаў даволі актуальную думку: “Няма кніг добрых і бліжэй”. Можна было б давесці таксама, што няма кніг змястоўных і пустых, як няма скончаных і няскончаных.

Зрэшты, Прыгаў хацеў, відавочна, сказаць, што няма кніг добрых і бліжэй, а ёсць добрыя і бліжэй чытачы. Мадэрністы бралі ўсю адказнасць за якасць твору на сябе, сучасныя ж літаратары імкнуцца перакласці яе на чытачоў. Міларад Павіч, напрыклад, публікуе тэатральныя п’есы адразу ў некалькіх варыянтах, а раманы складае ў выглядзе крыжаванкі, слоўніка і г.д. — каб кожны мог абраць уласны маршрут чытання. Яшчэ больш залежыць ад асобы чытача камп’ютэрны гіпертэкст. Сучасны твор нараджае, хутчэй, аўдыторыя, чым намінальны аўтар.

Такім чынам, і аб’ектам літаратурнай крытыкі неўзабаве будзе працэс чытання, а не пісьма. Калі няма магчымасці стаць выбітным пісьменнікам ці філосафам, застаецца адна надзея — стаць выбітным чытачом.

Малюнак Віктара ЖЫБУЛЯ

У процілегласць футурыстам постмадэрністы не толькі не выкідаюць нічога з парахода сучаснасці, але набіваюць яго ўсялякай усячынай пад завязку. Перапоўнены параход, калі і не пойдзе пад ваду, пазначыўшы бурбалкамі “канец гісторыі”, “смерць мастацтва” і г.д., дык, прынамсі, павінен за паволіць сваю хаду.

“Час, наперад!” — заклікалі мадэрністы: яны амаль усялякія перамены атаясамлівалі з пераменамі да лепшага. Натуральна, чым лягчэйшай будзе цяпершчына, тым хутчэй можна будзе дацягнуць яе да лепшай будучыні. Таму — за борт Пушкіна і ўсіх, хто не працуе, або працуе не з намі і супраць нас!

Постмадэрністы, наадварот, вераць, што будучыня заўсёды горшая за цяпершчыну. Каб за паволіць бег часу, яны не толькі нікога не выпіхваюць за борт, але яшчэ і ўсялякае смецце загрузаюць у трумы, бібліятэкі і музейныя сховішчы. Смецце, дарэчы, — асноўная тэма многіх постмадэрністаў.

Мне ж здаецца, што немагчыма ні паскорыць бег часу, ні за паволіць яго. Калі мы выкідаем з парахода лішнія рэчы і лішніх людзей — іхняя вага пераходзіць да тых, што засталіся. Калі ж мы спрабуем сцвердзіць аднолькавую каштоўнасць і дарэчнасць усіх словаў, людзей і твораў — усе яны страчваюць у вазе.

У мадэрніста твор — гэта рэч з ясна пазначанымі межамі (вокладай, рамкай і г.д.). Ён імкнецца да таго, каб форма супадала са зместам. Постмадэрнісцкі твор трэба шукаць дзе заўгодна, толькі не ўгоных намінальных берагах. Зместу надаецца форма, прызначаная звычайна для зусім іншых рэчаў. Письменнік паспявае сказаць усё, што хацеў, яшчэ да таго, як сядзе да камп’ютэра, ці, наадварот, пачынае казаць нешта істотнае толькі пасля таго, як скончыць набор кнігі.

Постмадэрністы прытрымліваюцца семіялагічнага табу на вызначэнне ступені сапраўднасці твора. Паводле Ралана Барта, казаць пра рэалістычнасць твора — нонсэнс: ён адкрыты для ўсіх магчымых інтэрпрэтацый.

І ўсё ж такі, мяркую, і аўтар, які закладае ў тэкст магчымасць разнастайных інтэрпрэтацый, і чытачы, якія гэтыя магчымасці рэалізуюць, — захоўваюць прынамсі падсвядомую або цялесную памяць пра матэрыяльную і сацыяльную рэчаіснасць, якая іх нарадзіла. Інакш кажучы, рэчаіснасць карэктую-

такі працу машыны вытварэння мастацкіх вобразаў у свядомасці і чытачоў, і самога аўтара. А значыцца, ёсць яшчэ сэнс спрачацца пра рэалістычнасць твора, пра магчымасць дакрануцца да рэчаіснасці праз пісьмо ці чытанне. Усялякі твор — рэалістычны да той ступені, да якой ён мае справу з цэлам пісьменніка або чытача.

З шызарэалістычнага гледзішча, часцей за ўсё мы маем рацыю тады, калі памыляемся. Напрыклад, у артыкулах “Літаратура і шызафрэнія”, “Шызатура і літарафрэнія” ды іншых, што друкаваліся ў “ЗНО”, я часам наўмысна даваў памылковую, але тым не менш пазнавальную інтэрпрэтацыю твораў некаторых знаёмых літаратараў. Потым у прыватных размовах высветлілася, што нічога супраць яны не маюць: усялякая інтэрпрэтацыя скажае — і добра, калі яна рассоўвае далягляды твора, узбагачае яго раптоўнымі для самога аўтара сэнсамі.

Мяркую, нам усім трэба навучыцца рабіць памылкі — не тыя памылкі, што заганяюць у тупік і спусташаюць дух, але тыя, што дазваляюць спрастаць траекторыю думкі і выперадзіць найспрытнейшых прыхільнікаў здаровага сэнсу.

Толькі калі сам не ведаеш, ці сур’ёзна пішаш або жартоўна, нечаму вучыш чытача або гуляеш з ім — атрымліваеш сапраўдную асалоду ад пісьма. Адчуваеш глыбінны землятрэс свядомасці, але ён цябе не палохае, бо не толькі разбурае, але і збірае нанова сэнсавую геаграфію твайго сусвету. І чытаць, напэўна, лепш за ўсё трохі “не ў нагу” з думкамі аўтара, трохі кульгаючы — ці то жартоўна, ці то ад болю.

Напэўна, асноўнымі рысамі постмадэрнісцкай стылістыкі можна назваць фрагментарнасць, другаснасць і самаіранічнасць. Шызарэалізм не адмаўляецца ад іх і ахвотна скарыстоўвае ў сваёй практыцы, але ў стратэгічным плане рыхтуе пераадоленне гэтага трайнага тупіка для чалавечай думкі.

Шызарэалістычны твор фрагментарны — але гэта фрагментарнасць не відэакліпа ці кучы выпадковага смецця, а веера шматаблічных вобразаў, які можна разгарнуць у выглядзе некалькіх абстрактных узораў ці рэалістычных выяваў. Фрагменты павінны злучацца ў разнастайныя паслядоўнасці не толькі паводле сюжэту, але і, напрыклад, паводле колеравай ці акустычнай гармоніі, падобных пахаў, аднолькавай эмацый-

най афарбаванасці, утвараючы магчымасць шматварыянтнага сінтэзу нейкай агульнай ідэі — і не адной-адзінай.

Да пэўнай ступені можна дазволіць сабе другаснасць — адкрытыя і схаваныя цытаты іншых аўтараў, самапаўторы, — але за імі павінна праглядацца новая аўтэнтычнасць твора і самаідэнтнасць (“рэанімацыя”) Аўтара. Магчыма, за кошт таго, што цытаты скарыстоўваюцца зусім у іншым сэнсе: такім чынам адкрываецца новы змест чужой думкі — першапачатковы аўтар наўрад ці падпісаўся б пад ёй. Напрыклад, падчас акцыі ББЛ “Глінапіс” на “Арт-прагнозе ’96” я скрыжаваў назвы раманаў Л.Талстога і Ф.Дастаеўскага ў адзіную сентэнцыю: “Вайна — гэта злчынства, а мір — пакаранне”, — і вымушаны быў сам пад ёй падпісацца.

Нарэшце, шызарэалістычны твор або жэст у значнай ступені іранічны, парадыйны — аднак падрыў аўтарытэту палітычнай ці ідэалагічнай улады ён ураўнаважвае сур’ёзным, нават пачцівым стаўленнем да “адрынутых”, адсунутых на ўзбочыну грамадства ці тэкста людзей, рэчаў і думак. Шызаяпісьмо надае амаль усялякаму жарту ці выпадковаму набору словаў дадатковы сэнс і новае вымярэнне. У ідэале тэкст павінен дазваляць самыя розныя прачытання: ад камічнага да патэтычнага і ад сакральнага да парнаграфічнага. Нават калі ён складаецца з аднаго-двух сказаў.

Татальная іронія і самаіронія постмадэрністаў, магчыма, з’яўляецца вынікам кампільтаўнага метаду складання тэкста. Відавочна, з’яднаць шматлікія цытаты розных аўтараў, якія шмат у чым супярэчаць адна адной, а таксама разасобленыя фрагменты ўласных думак, нашмат лягчэй, калі ператварыць іх у нешта накшталт карнавальнага шэсця. У чалавека, які любіць і ўмее разважаць пра высокія матэрыі (такімі былі мадэрністы), пачуццё гумару звычайна адсутнічае або хаваецца.

Іронія дазваляе аб’яднаць разасобленыя, амаль несумяшчальныя паняцці і вобразы — аднак, не сінтэзуючы іх, а на нейкай больш нізкай ступені інтэграцыі. Іронія (карнавалізацыя) — гэта, па сутнасці, паралагічная аперацыя, недаступная ні сучасным камп’ютэрам, ні людзям без пачуцця гумару. Яна выводзіць чалавечае мысленне з тупіка “tertium non datur” (трэцяга быць не можа), дазваляе яму праскачыць паміж адназначнымі “Так” і “Не”.

Вы, магчыма, заўважылі, што многія думкі і вобразы нараджаюцца падчас перапісвання сваіх жа ці чужых твораў. Немагчыма напісаць адзін і той

жа тэкст двойчы, калі не заплюшчваць вочы на раптоўна знойдзеную магчымасць працягнуць сюжэт ці роздум у новым накірунку. Мяркую, гэта добры контраргумент для спрэчкі з тымі, хто сцвярджае, што “ўсё ўжо сказана і запісана”.

Кожны раз, калі я дапісваю ў свой ці чужы тэкст нешта новае, — ён, з аднаго боку, робіцца яшчэ больш абсурдным, а з іншага — нейкія цьмяныя месцы набываюць, нарэшце, сэнс. Увогуле ж, агульная колькасць абсурду і ў самой рэчаіснасці, і ў шызарэалістычным творы (у адрозненне ад многіх іншых стыляў бачання і пісьма) заўсёды раўнаважная колькасці ўсіх ягоных сэнсаў. Шызарэалізм сцвярджае: свет не дасканалы, але і не безнадзейны!

“Усё ўжо сказана, — сцвярджаюць постмадэрністы, — нам застаецца толькі гуляць з цытатамі”. А на маю думку, чым больш людзі гавораць, тым больш і недагаворваюць. Магчыма, мы ўвогуле не здолелі б нічога сказаць, калі б не замоўчвалі нешта іншае. Каб штосьці сцвярджаць, заўсёды даводзіцца адмаўляцца ад некаторых думак, якія таксама хацелася б агучыць. Кожная думка (кніга, цывілізацыя) не проста працягвае папярэдняю, а выпраўляе, карэктіруе яе ці нават адкрыта перакрэслівае.

Часам здаецца, што людзі яшчэ не сказалі як трэба ніводнага слова. Многія літаратары маглі б пацвердзіць, што яшчэ ніводную сваю кнігу не здолелі напісаць, як хацелі. Канешне, амаль заўсёды адшукаюцца людзі, якія сказалі ці скажуць нешта падобнае да таго, што хацелася выказаць нам... Але не тое самае.

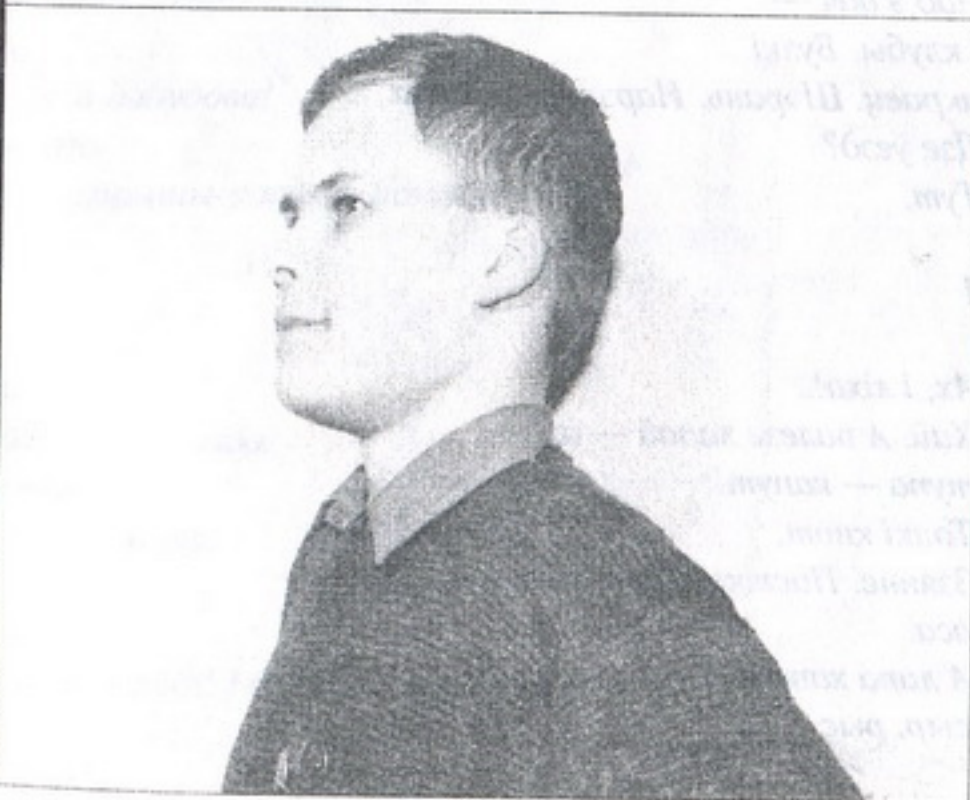
“Новае — гэта добра забытае старое”? Нічога новага ствараць немагчыма? Давайце думаць інакш: нават усё старое калісьці станецца новым.

Віктар ЖЫБУЛЬ

РОГІ ГОР

ВЫТРЫМКИ З ДАСЬЕ

Весялун-мясажор. Масажор.
Нардычны сфінксападобны арыстакрат.
Чарапная каробка —
паліндрамідальная.
Погляд — барыкадна-баракудны.
Жаданне — стаць альпіністам.
Перакананні каменістычнага
камуніста.
Любіць забаўляцца з першымі
кветкамі.

РОГІ ГОР

(паліндрамічная паэма)

ПРАЛОГ

Рогі гор.

Рухі віхур.

Лёсы сёл...

Ліха — нахіл

і гора-дарогі.

А лава — навала.

І лугі гулі.

Жах аж!

Ого-го-го!

Ого!

Агу! Уга!

Ыгы!

Ах, эры рэха!

А зараза —

лып у пыл!

Жах аж!

Язда, газ — загадзя.

Чад з дач —

і клубы. Булкі

акраец. Шэрань. Нарэшыце — арка.

Дзе ўезд?

Тут.

I

Ах, і ліха!..

Хай. А палезе лапай — ах! —

тупа — капут!

Тонкі кнот.

Ззянне. Пастка. Такт сапення. "3-з!" —

аса.

А лапа хапала

сыр, рыс,

угары — рагу,

муку, лукум.

Пацук цацку — цап!

і лапы сыпалі,

і лапы рыпалі,

і лапы выпалі.

А во — лапы палова!

Жах аж!

А во — хат ахова!

Зараз — заказ — зараз,

махам:

рыс, сыр —

масам!

Сыры рыс —

заказ

зараз.

Жах аж!

Я — асоба босая.

А карта батрака —

гром і гора, дарогі, морг...

А духу худа.

А гора падала да парога!

А ламачча мала.

А во — дуба дала дабудова!

А дома — камода

і лава. Нашы нуварышы-равуны шанавалі

хама замах,

хапугу, пах

моды, дом

катаў, атак.

А дар — дзіда, гад і здрада.

І кажю — вужакі.

А нам — масам — мана,

нам — зман,

напад. А пан —

кат! О, баразна — хобі! І бохан — зароботак!

Ару поле. Попел — оп! Ура!
А ніва — навіна!
Ура!!! Ару!!!

Ад агід і гада
мог я бягом —
гонар... А пара ног —
у тыповы палон. О, лапы вопыту!
Дарма буду "дубам" рад!
Розум — узор,
а цар — праца! —
шанц наш!

У дар ураду —
замак, КАМаз,
ЗАЗ,
а дар урада —
шалаш...

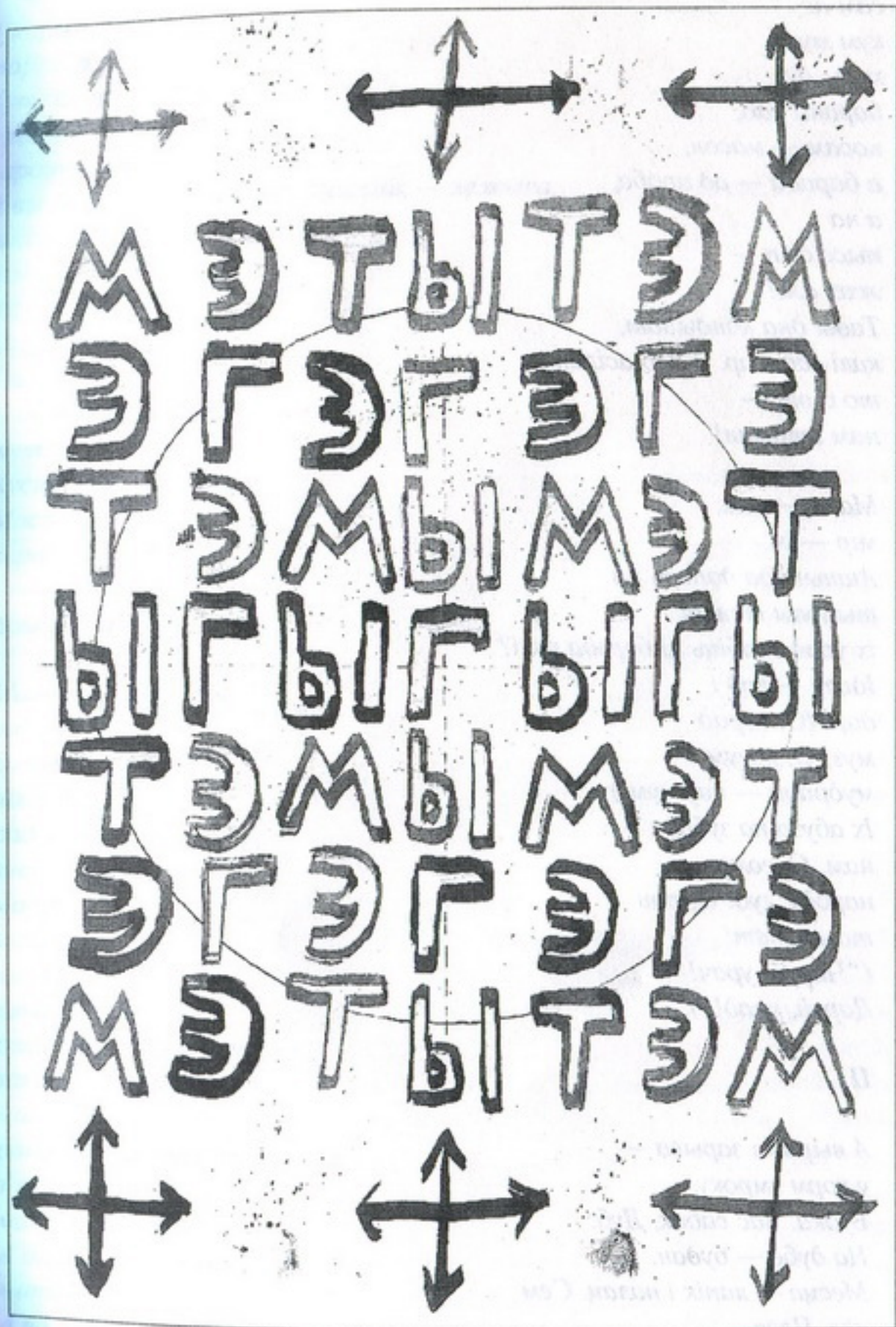
А нам — масам — мана,
нам — зман...
Усё?... Лёсу,
марам —
канец!?! (Са зману нам — засценак!)
Енк? Не!
Цыц!!!

А во — мар прамова:
"Удар ураду!
Удару раду!

А на нары — тырана! На
ката — гару рагатак!
І бі

заразу зараз!!!
Догмам — год!
А маргіналу — тытула ні грама!"

Атака ката
матам.
Кат — сам мастак,

Малюнак Віктара ЖЫБУЛЯ

сам ас,
кум мук,
худы дух,
барана раб,
носам — масон,
а барада — ад араба,
а на

тысе сын —
жах аж!
Тады дна кандыдат,
калі сабакар. А каб асілак,
то б от,—
нам атаман!

Мана — нам,
мір — ім.
Антыпода допыт на
тыповы вопыт:
іх урад зробіць ці борзда рухі?
Ідалу — лад і
дар. (О, горад
муз! О, розум
мудраца — цар дум!)
Іх абуза на зубах і
нам. О, гоман
народу, гуд! О, ран
там шмат!
("Чаруй, урач!
Даруй, урад!")

II

А выразы зарыва —
у корм змроку.
Будка. Бас сабак. Дуб.
На дубе — будан.
Месца — лапик і палац. Сем
сёл. Плєс.

А карава рака
торгала грот.
Кут. Стук.
І лопат таполі —
харошы шорах.
А вы ж, елкі,— наш міф! Імшанік — лежыва,
аксаміт і маска
нізін!
Ах, і ціха!
Мар храм!
І ві
кош. А шызы шашок —
тут!
Куст. Сук.
Мост. Сом,
карп, рак...
І — валі і лаві!
Абы рыба!

Манкурт трук нам
рабіў. І бар
будаваў. А дуб
піліў. І ліп
рад удар
знєс. Ён з
матам
махам
мо, лом
хапаў. А пах
рамонкаў — акно мар —
закапаў... А паказ
масам —
рапарт. Сіні міністр, а пар
з рота. Затоп з
маны нам.
А дары — тырада
матам!
А во — мова!

(Маніць — ці нам?)

Хам гмах

будаваў, а дуб

паліў. І лап

там шмат.

І лапы са зла вал засыпалі...

І лілі,

і пілі

Піліп,

Патап,

мадам,

поп,

кат і пан напітак

(мо, ром).

Кажэ важак:

"Піліп!

Патап!

Кабана — набак!

Махам!

Зараз!"

Норавы варон —

жах аж!

Морга пагром.

На вас — саван...

Камора... Пуртур... Труп... Рупар... О, мак!

Тып опіуму — і попыт!

А гашыш? Ага!

Анаша? На!

На мак рана наркаман

напаў! А пан —

бара раб.

А за

пахмеллем — хан

наган!

Тэмы мэт,

мэты тэм!..

Норавы варон!

Мода — Садом

і Гамора. Бар... О, магі

мар! О, сорам!

А духата!... Мара — сарамата! Худа!

А ці варта травіца

кос, сок —

рота, матор —

палому? Мо, лап

тут

і

там шмат?

ЭПЛОГ

Арэол... О, эра!

Рухі віхур...

Рогі гор —

гора дарог.

Дом мод...

Лёсы сёл...

Тэмы мэт...

Мэты тэм...

Ах, эры рэха —

дождж од,

эсэ,

казак

і

ўяў! —

у сам сок космасу!

Ад А да

Я

ахон — эпоха —

хаос! О! Ах!

А мяне няма!

Мы — дым!

Жах аж!

1995 — 1996 гг.

ХВОСТ АНАКОНДЫ

Мымры, мямлі,
румзы, жмінды,
цямці-лямці,
цюхці!
Цюхці,
цямці-лямці,
румзы, жмінды,
мымры, мямлі
вылазяць з халоднай нары.

Шмат шляхоў розных
на свеце ёсць, і яны
перакрыжоўваюцца, падаюць з гор,
альбо, наадварот, паўзуць на гару,
за якой — іншы бок разумення сусвету
таго самага, што сцяў у халоднай руцэ
сваёй нашу планету, якая куляй ляціць
праз зялёную цемру няпэўнасці,
што над ракою эпохі павісла,
як космас над небам,
як над космасам нешта яшчэ такое
невывучанае, вечнае, наймудрэйшае.

А мымры, мямлі,
румзы, жмінды,
цямці-лямці,
цюхці,
а цюхці,
цямці-лямці,
румзы, жмінды,
мымры, мямлі
вылазяць з халоднай нары.

Шмат шляхоў розных
на свеце ёсць, і адзін
з іх выгінаецца, быццам доўгі
хвост анаконды, якая плыве
па трапічным моры між хваляў

салёных і цёплых, пужаючы рыбу;
альбо быццам кабель, які цёмнай ноччу
ў люку глыбокім бандзюгі абрэзали
нейкія, каб за мяжою прадаць
за даляры; альбо быццам белы
шнурок ад красовак, на вузел завязаны,
ці на два; альбо проста быццам
шарсцінка ката ляснога сярэднеўрапейскага —
няма розніцы, бо шлях гэты
нам даражэй за астатнія ўсе...

А тут —
мымры, мямлі,
румзы, жмінды,
цямці-лямці,
цюхці...
Цюхці,
цямці-лямці,
румзы, жмінды,
мымры, мямлі
вылазяць з халоднай нары.

Шмат шляхоў розных
на свеце ёсць, і адзін
з іх даражэй за астатнія ўсе нам,
але ён выгінаецца, уецца, закручваецца
занадта, і шпарка-шпарка мільгае перад
вачыма, як чырвоная стужка, якую
вецер гайдае, закручваючы вакол галінкі
прыдарожнага куста, да якога яна
прывязана і на які з заўздасцю
пазіраюць дрэвы і шкадуюць аб тым,
што яны не кусты, а слупы
шкадуюць, што яны не дрэвы, а дамы
шкадуюць, што яны не слупы,
а ў дамах жывем мы і бачым толькі
чырвоную стужку на прыдарожным кусце,
а ў супрацьлеглым баку —

мымры, мямлі,
румзы, жмінды,
цямці-лямці,
цюхці!..
Цюхці,
цямці-лямці,
румзы, жмінды,
мымры, мямлі
вылазяць з халоднай нары!

ТРАНСФІЛІПУЦЫЯ

Не,
мяне
не міне
фільтраванне —
выпрабаванне
ў порыстай мембране.
Фільтр свой клапан адамкне,
і праглыне труба мяне.
Вакуумнай безданню дыхне
чорных лабірынтаў заклінанне.
Пушчуся ў рэактыўнае блуканне
па зманлівых камунікацый крывізне.
У жалезна-нікелева-меднай баразне
распачнецца бурбалак зялёных клетканне.
Лазерны прамень туды знянацку зазірне.
Глухая цемра растварыцца ў жаўцізне.
І з'явіцца такое ж адчуванне,
як калі пачуеш скавытанне
ў наглуха зачыненай труне.
Мяне падводны ціск сагне.
Праглыне труба мяне.
У цёмнай мембране
выпрабаванне-
фільтраванне
ці міне
мяне?
Не.

ВЫТРЫМКІ З ДАСЬЕ

Бранзаваны касманаўт з эпохі
пралетарскай гарачыні.
Сардэчны гарачун.
Характар гарачы.
Стан душы — млявая гарачка.
Страўнік — гаручы.
Улёбеная страва — карыца з
гарачышай.
Любіць кактусы.

Усевалаг ГАРАЧКА

ПРАЛЕТАРСКІЯ ПЕСНІ

Замарыў паэт Марыю.
Замарыў высокім шылем.
Акруціў прыгожым словам,
Як дзяўчыну.

А была Марыя — бабай,
Ды апетая паэтам
Стала ўзнёсла-бесцялеснай,
Нежывою.

Замарыў паэт Марыю.
Замарыў пустой дыетай,
А яна хацела мяса
І не болей.

— Интрыгі: хутка быць вайне.
А змучаны кароль пры смерці.—
Бы тайнае пісьмо ў канверце,
Далонь сваю ўручыла мне.

Праз тыдзень з чорнай навіной
І з пачуццём віны уласнай
Прыйшоў... Але прамовіў страсна:
— Марыя,
стань маёй жаной.

А потым з кубкамі віна
Пад залты ружжаў і пішчалаў
На вуліцах "Віват!" крычалі.
Віват! — бо выйграная вайна.

Я намалюю
І сонца,
І неба,
І шыш
Вам пакажу
Свой малюнак,
Бо з'есць яго
Мыш.

Калі б я быў ментам,
Я горда стаяў на рагу,
Нібы кожная з ног маіх
Заслужыла
Свайго пастамента.

Дзяўчына,
У вас крывыя ногі!
Так, так:
У мяне брудная куртка
І няголены твар.
Але куртку —
Можна памыць.
А ногі...

Незабудкі...
Бы нехта тут думаў,
Паліў
І пляваў у траву.

НАКАЗ ГІЛА НІЛЕВІЧА ТОЛІКУ

-- Беражы, Толік, мову,
Беражы, тваю маць,
Маці родную!

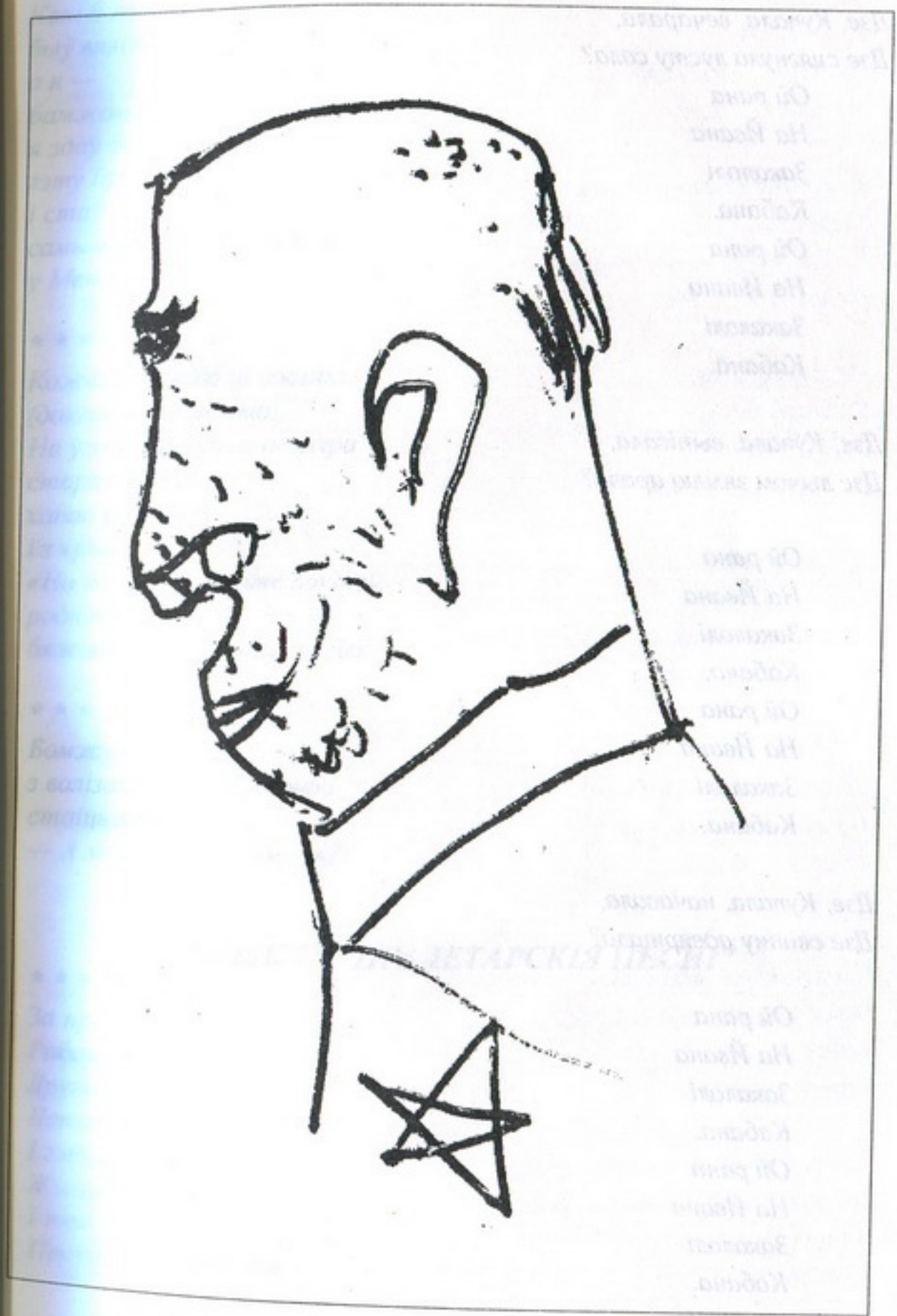
-- Берагу, Гілнєвіч,
Берагу.
Дрэнна зробіцца:
Воўкам, бывае, завьюю,
На сцены драпаюся,
А родную -- берагу.

-- На кітайскай кажы,
Вуснамі чужую пагань,
А родную -- беражы,
На чорны дзень хавай,
Як апошні грош,
Вош ядроная

В. Жыбулю

Горы мору --
Мора гора
Страшэнны рабочы.
Не хадзі на завод.

Я,
Груган,
Выпіваю
Чорнае
Вока
Чыфіру.

Малюнак Усевалада ГАРАЧКІ

КУПАЛЬСКАЯ

Дзе, Купала, вечарала,
Дзе сцягнула лусту сала?

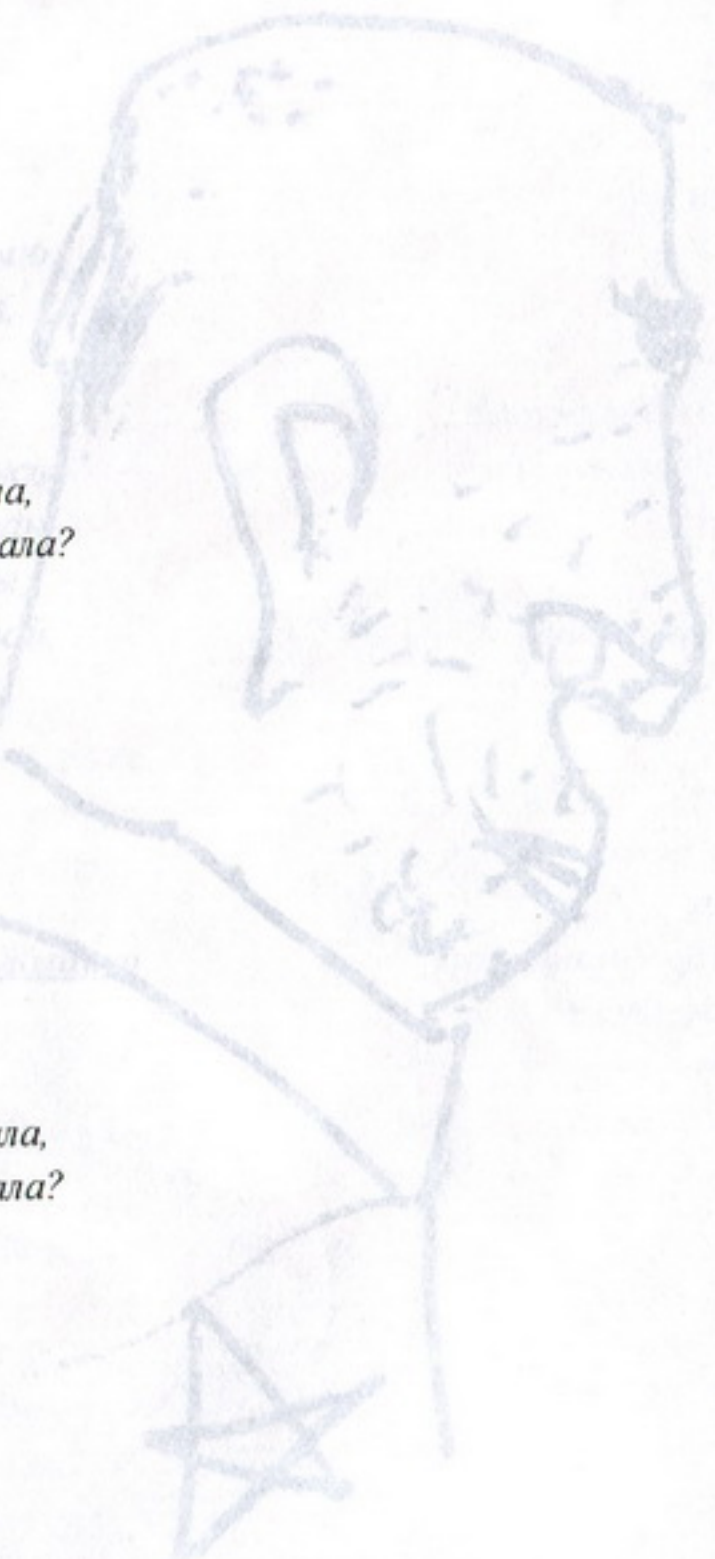
Ой рана
На Ёвана
Закалолі
Кабана.
Ой рана
На Ёвана
Закалолі
Кабана.

Дзе, Купала, вытівала,
Дзе лычом зямлю арала?

Ой рана
На Ёвана
Закалолі
Кабана.
Ой рана
На Ёвана
Закалолі
Кабана.

Дзе, Купала, начавала,
Дзе свініну адвартала?

Ой рана
На Ёвана
Закалолі
Кабана.
Ой рана
На Ёвана
Закалолі
Кабана.

Калі б помнік Перамогі
быў вялізнай бутэлякай.

а я —
бамжом,
я здаў бы
гэту бутэльку
і стаў
самым багатым бамжом
у Менску.

Кожнай вясною ці восенню
(дакладна не помню),
На ўгодкі Вялікага песняра
старая Купаліха
хапае рыдлёўку

і з крыкам:
«На каго ж ты мяне пакінуў,
родненькі!» —
бяжыць на Вясковыя могілкі.

Бомж
з валізай бутэлек-гранат
стаіць ля Марата:
— А можа сваю аддасць?

За прахадною
Рабочы рыгае.
Другі --
Данамагае.
І гэты
Жыццё мацюкае.
І той
Праўду-матку шукае.

З ЦЫКЛУ "ПРАЛЕТАРСКІЯ ПЕСНІ"

* * *

Не хадзі на завод.
Там рагоча
Страшэнны рабочы.
Не хадзі на завод.

А калі дабравата сцямнее —
Чырванее,
Ён бы поўня тады чырванее.
Не хадзі на завод.

Не хадзі на завод.
Кожнай поччу
Рагоча рабочы.
Не хадзі на завод.

Але толькі ледзь-ледзь развіднее —
Ён чарнее,
Нібы дзірка рабочы чарнее.
Не хадзі на завод!

* * *

Пралетарыю няма чаго губляць,
Акрамя што ўласных ланцугоў.
А яшчэ — рагоў,
І яшчэ рагоў.

Пралетарыя магчыма раскаваць.
Радасці не будзе берагоў.
А яшчэ — мазгоў,
І яшчэ — мазгоў.

Трэба рукі пралетарыя заняць,
Гнеўных раздражняючы багоў.
А яшчэ — таго.
А яшчэ — сяго.

ЖАНЧЫНЫ-РАБОЧЫЯ

Куды яны змогуць пайсці
З такімі нагамі? —
Толькі на завод.

А што яны здольныя падняць
Такімі рукамі? —
Толькі балванку.

Бедныя жанчыны.
Бедныя рабочыя.
Бедныя балванкі.

* * *

Гарбаты рабочы
Ідзе па Арбаце,
Гарбаты рабочы
Не любіць гарбаты.

Гарбаты рабочы
Не любіць Гамера:
Гарбатым рабочым
Па сэрцы гамэра.

Гарбаты араты
Падобен да брата,
Гарбаты рабочы
Не любіць гарбаты.

Гарбаты рабочы
Не любіць Петраркі:
Гарбаты рабочы
Кахаецца з чаркай.

А мне не па сэрцы
Рабочы з аратым —
Пад хвост бы ім перцу,
У карак гарбатых!

Малады рабочы
Пахмяліцца хоча.
І стары рабочы
Да піўнухі крочыць.
 Не сягаюць мары
 За абшар піўбара.

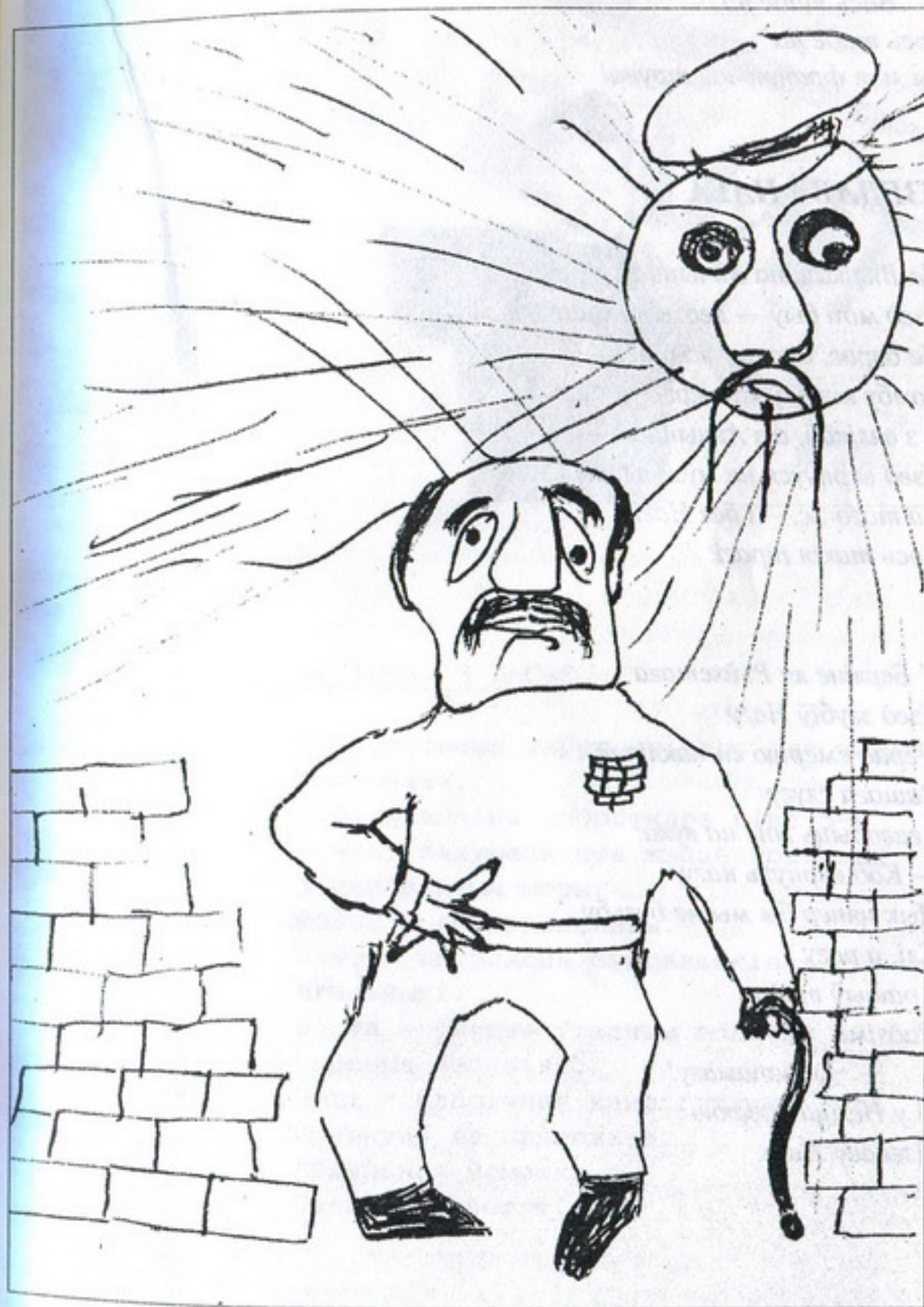
Малады рабочы
Памачыцца хоча.
І стары рабочы
Да таго ж ахвочы.
 Не сягаюць мары
 Далей пісуара.

З ЦЫКЛУ “ПАСЛЯ ВАЙНЫ”

БРАЦКАЯ МАГІЛА*

— Я твая франтавая жана.
— Каб я сканаў!
Гэта мана.
Ты мая франтавая жана.
Вось табе на.
Вось табе на:
“Я твая франтавая жана”.
— “Вось табе на,
Вось табе на”, —
Я твая франтавая жана.
— Ты мая франтавая труна.
— Каб ты сканаў!
Гэта мана.
Я твая франтавая труна?
Вось табе на,
Вось табе на:

* У адных колах — Брацкімі магіламі называюць вядомую катэгорыю жанчын, у іншых — калектыўныя зборнікі паэзіі.

Малюнак Усевалада ГАРАЧКІ

"Ты мая франтавая труна".
— "Вось табе на,
Вось табе на",—
Ты мая франтавая труна!

ДЗЕДАВА НАГА

1

На Вялікай, на Айчыннай —
Дзед мой быў — ледзь не хлапчынам.
Не бярог, дурны, жыццё.
Бомбу кінуў у касцёр.
А з вялікай, а з Айчыннай —
Дзед вярнуўся не мужчынам.
Да таго ж, — і без Нагі...
Вось такія пірагі.

2

У Берліне ля Рэйхстага
Дзед згубіў Нагу.
Перад смерцю ён паклікаў
Вашага слугу
І гаворыць мне на вуха:
— Каб вярнуць нагу,
Дык цяпер бы мы не бульбу
Елі, а рагу.
І рашыў тады:
Радзіме
я дапамагу!
Я у Немца адваюю
Дзедаву Нагу.

Серж МІНСКЕВІЧ

ТРУБАЛЁТ

ВЫТРЫМКІ З ДАСЬЕ

Кансыстэнцыя няўрымслівая, але часам
пашчотная.
Любіць выпіць дабротнага піва 5-6
бочак, падумаць пра жыццё крыветак
у Саргасавым моры.
Розум — абсурдэлькавы.
Вочы — шпурляюць бэнгальскія
агеньчыкі.
Горла — спявае ўласным голасам
уласныя песенькі.
Ногі — класічная канфігурацыя —
прагнуць да прыгожага.
Абаяльная ўсмешка.
Палітычны эстэт.

ТРУБАЛЁТ

У Акафона Пелястовіча былі вушы.

І былі яны гэтак закручаны, што стваралі вакол сябе турбулентныя абуркі паветра. Акафон Пелястовіч нават баяўся бегачь. Хуткасьць не разьлічыш, і панясуць вушы-лебедзі куды-небудзь метраў на сто—сто чатыры. Але гэта нічога, гэта нават прыемна самому палётаць.

Іншая рэч, раздражнялі ягоныя вушы ўсіх навокал да разьюханага шчасьця. Зьбяруцца гэтак мамкі, бабкі, суседкі, дзядкі, мужычкі, цельпукі і падлеткі розныя,— папяроскі смаляць і семкі грызуць, Акафона Пелястовіча чакаюць. А як здалёк прыцікуе яго нейкі хлапук-носакоп, як завішчыць “Трубалёт, Трубалёт”,— усе ўраз — на ногі і давай гнаць Акафона Пелястовіча. Ну а той што, два крокі хутчэй за норму і ў паветры, толькі вецер у вушах сьвішча.

Ўю-ууууіць да цэнтру пагналі.

Ўю-ууууіць да мікрараёна.

Накшталт народнага паветранага зьмея.

Пакуль Акафон Пелястовіч не зачэпіцца за галіну дрэва ці не павісьне на громаадводзе, ня спыняцца. А спыняцца, яшчэ гадзіну сумесна паабсмакуюць усю радасьць, рукамі паперапакажуць, як ён стромка ў піке ўваходзіў, і толькі тады па хатах паразыдуцца.

І куды б Акафон Пелястовіч ні пераязджаў, у якую павятковасьць ні хаваўся, усюды было тое самае.

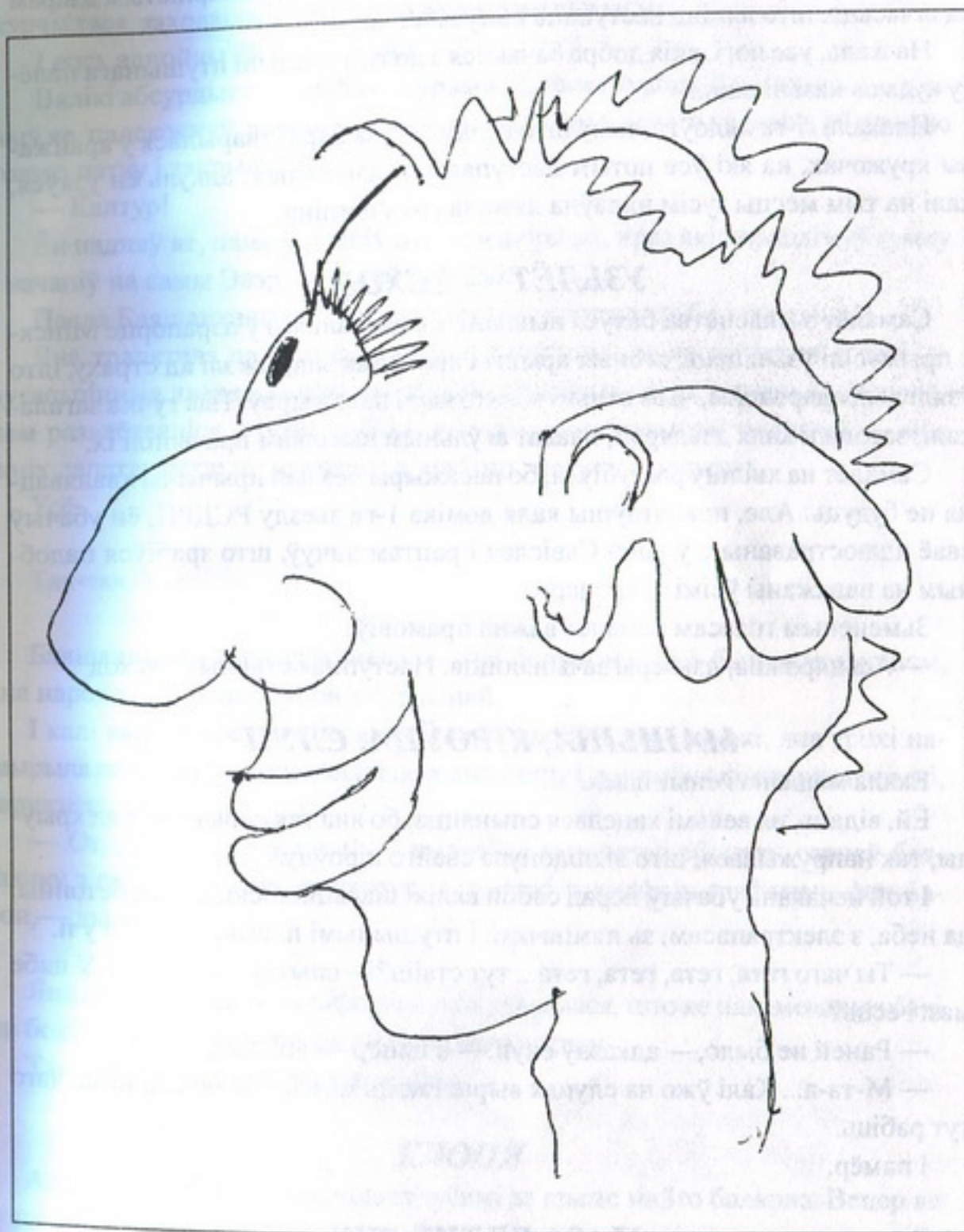
Вось і ўсё цікавае.

А далей можна было дадаць, што замест таго, каб аддаць свае вушы на ўсенавуковае дасьледаваньне ў аэрадынамічнай трубе і падараваць усім людзям магчымасьць лётаць, Акафон Пелястовіч зрабіў сабе апэрацыю па раскручваньні вушэй і нават, здаецца, ажаніўся.

СЬМЕРЦЬ ЦАГЛІНЫ

Цагліна, што ляжала паміж аўтобусным прыпынкам і першым пад’ездам 25-ці павярховага дома, ну там, дзе насупраць агульная сьметніца, была вельмі гідкая і гадкая. Гэткай гі-га ніхто яшчэ ня бачыў ва ўсім Старым, Новым і Арабскім сьвеце (пра Усход — я маўчу. (А ці ёсьць жыцьцё на Марсе?))

Яна была... і марыла наступіць камусьці на нагу, але сум сьціскаў яе вугластыя рэбры, бо ляжала гі-га на самой заасфальтаванай зямельцы і наступіць, хоць і моцна “сьвярбіла”, нават на мураша, не магла.

Малюнак Сержа МІНСКЕВІЧА

І як Цагліна радавалася, калі мясцовыя фулюганы ўзялі яе з сабой і доўга-доўга везлі ўвышыню, і як яна плакала чырвоным буйназярністым жвірам ад шчасця, што ляціць наступаць камусь на нагу.

На жаль, усе ногі, якія добра бачыліся з долу, з вышыні птушынага палёту кудысь пазьнікалі...

Плакала гі-га нядоўга, таму што вельмі хутка пераўтварылася ў аранжавы кружочак, на які ўсе потым наступалі і здзіўляліся: адкуль ён узяўся, калі на тым месцы зусім нядаўна ляжала гі-га цагліна.

УЗЬЛЁТ — УСХОД

Самалёт з маленства баяўся вышыні. І вось калі яго ў аэрапорце Мінск-1 прымусілі ўзьляцець, ягоныя крылы і хвост так задрыжэлі ад страху, што ўзялі ды адарваліся, чым вельмі збянтэжылі пасажыраў. Тыя гучна загалакалі, затопалі каля дзвярэй, і нават агульным высілкам прачынілі іх.

Самалёт на хвіліну разгубіўся, бо пасажыры без дай прычыны хвалявацца не будуць. Але, пралятаўшы каля домака 1-га зьезду РСДРП, ён убачыў сваё адлюстраваньне ў рацэ Сьвіслач і раптам адчуў, што зрабіўся падобным на паважаны ўсімі транспарт.

Зьмененым голасам самалёт важна прамовіў:

— Асьцярожна, дзьверы зачыняюцца. Наступная станцыя “Усход”.

МАШЫНА, КІРОЎЦА, СЛУП

Ехала машына і спынілася.

Ёй, відаць, ня вельмі хацелася спыняцца, бо яна так скрывілася ад крыўды, так напружылася, што выплюнула свайго кіроўцу.

І той нечакана ўбачыў перад сабой вялікі шасьціпалоскі, шэры, бетонны, да неба, з электрапасам, зь лямпачкай і птушынымі плямкамі — с л у п.

— Ты чаго гэта, гэта, гэта, гэта... тут стаіш? — спытаў кіроўца. — У цябе мазгі ёсць?

— Раней не было, — адказаў слуп, — а цяпер — во, глядзі.

— М-та-а... Калі ўжо на слупах вырастаюць мазгі, мне больш няма чаго тут рабіць.

І памёр.

МАРА БЛЯШАНКІ

Бляшанка з-пад келькі ў таматным соўсе мела комплекс. Яна саромелася сама сябе і зайздросьціла капелюшам зь вялікімі палямі.

Варта было ёй уявіць тонкі пах “Трайнога адэкалёна” — больш нічога з парфумных рэчываў яна ня ведала, — які распаўсюджваецца з прычосаных

скроняў, а яшчэ лепш — з акуратнай жаночай макаўкі, — о! о! — як яна балдзела, але тут жа саромелася, на яе наплываў мязотны пах келькі, яна курчылася, заходзілася таматна-хвастатымі сьлязьмі.

І вось аднойчы ёй фартанула!

Вялікі абсурдыст — трубач з сурдынай, па мянушцы Дзьмухавец — убачыў яе, падскокнуў, пляснуў у паветры падэшвай левага чаравіка аб правую голую пятку і закрычаў:

— Каптур!

Ён падняў яе, памыў, зрабіў цьвіком дзірачку, праз якія працягнуў гумку і начапіў на самы Эвэрэст сваёй макаўкі.

Пасля Бляшанка пачула, як Дзьмухавец грае на трубе з сурдынай.

Яна трапятала ад задавальненьня, бачыўшы, як яе заўзятыя ворагі — дугасьпінныя дваравыя каты — шалёнымі вожыкамі са зьмяіным шыпэньнем разьлётваліся ў розныя бакі, а людзі, людзі дрыгалі плячыма — між іхніх лапатак беглі не мурашкі, а, мабыць, павукі каракурты...

Усё.

Так-так. Усё.

Бляшанка выразна зразумела — яна больш ня хоча быць капелюшом, яна народжана быць трубой з сурдынай.

І калі кароль абсурду перастаў шарападобіць свае шчокі, яна трохі пашырыла шчыліну ў донцы, злавіла подых ветру і, закрыўшы медзяныя павекі, задудзела.

— От, долю вашу ў пуза! — вылаяўся суперстар абсурду, сарваў бляшанку з галавы, — гэта не каптур, а ідыёцкі грамафон, графаман, фон барон, — ды кінуў.

Яна доўга кацілася па асфальце, і ёй здавалася, што яе пакамечаныя бакі (ці бокі) трымаюць рытм трыўмфальнага маршу.

Тан тарара, тан тарара, тан тарара.

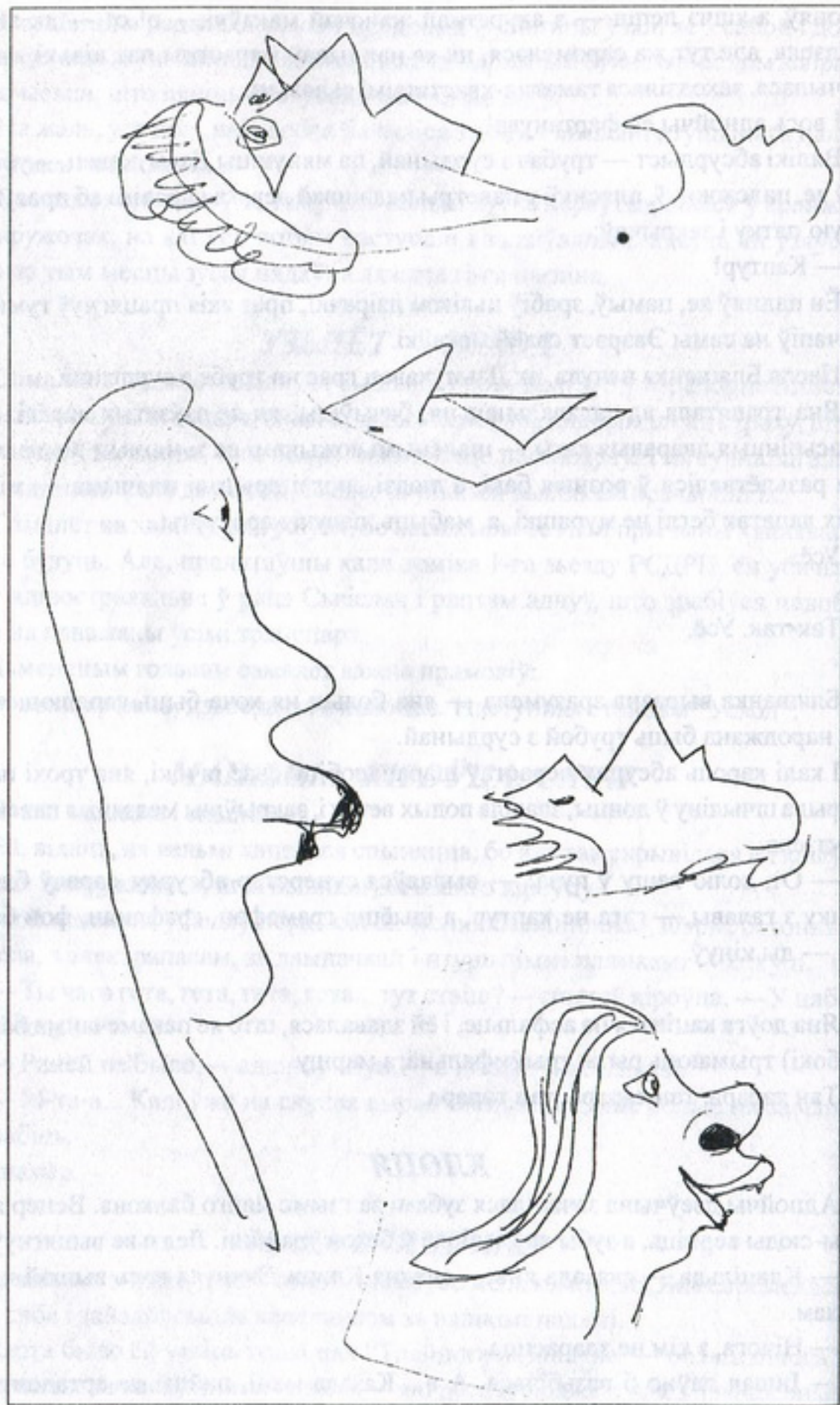
КЛОЦЯ

Аднойчы дзеўчына зачэпілася зубамі за гзымс майго балкона. Вецер яе туды-сюды верціць, а зубы яе глыбока ў бетон увайшлі. Ледзьве выцягнуў.

— Клацільда, — сказала яна, — можна Клоця. Зягнула вось вышэй паверхам.

— Нічога, з кім не здараецца.

— Іншая даўно б разьбілася. А я... Казала маці, пайдзі да артадонта,

выправі прыкус... не пайшла... — Яна магутна задыхала. — Я гатова аддзячыць...

Ейныя вочы, як дзеве ўлонкі, пачалі ўцягваць мае абрысы, а потым і мяне самога. Мае ногі адарваліся ад падлогі, я паляцеў насустрач ейнага роту.

— Не! — я пляснуўся на падлогу... — Ня могу прыняць вашай падзякі... І ўвогуле, — зачыраў я, — маці трэба слухаць!!!

ЯМА

На тратуары ляжаў чалавек і крычаў:

— Я яма! Я яма!

А таму, што ён ляжаў вельмі хітра — на самым вузкім месцы, — вакол сабраўся натоўп, які ўголос шаптаў пра абуральнасьць, міліцыю, хуткую дапамогу, рост цэнаў, неверагодны выпадак з дзевятага паверха дома нумар 5, — і чухаў свае талірантныя патыліцы.

— Слухайце, я ж невялікая яма!

Тады два-тры самыя адчайныя сьмелычакі пераступілі яго колькі разоў туды-сюды... Натоўп змоўк, пераглянуўся і ў поўным складзе таксама пераступіў.

“Ось так, я сапраўды нядрэнная яміна, — з гонарам падумаў чалавек. — Эх, каб яшчэ нехта ў мяне ўваліўся”.

ГУЗАК

Адзін лысы Іван Трахімук вельмі любіў насіць шапкі. Але ягоная лысіна была гэткай лысай, бліскучай і сьлізкай, што ўсе шапкі зь яе проста сасьлізгвалі. Едзе, значыцца, Іван Трахімук у аўтобусе, а шапка р-раз і сасьлізьне. А лысіна-то не заўважае, што шапкі ўжо няма, ёй жа здаецца — шапка нацягнута па самыя бровы... Гэтак і выйдзе на прыпынак без шапки. Але ж халодна! І калі толькі шэрань зьлятала з галавы пад ногі, а чаравікі пачыналі сьлізгаць па зямлі і не даваць рухацца наперад, Іван Трахімук разумеў, што шапка зьнікла беззваротна.

Увогуле, апрыкла Івану Трахімуку разьбіваць нос аб няроўнасьці ходніка, захацеў ён раз і назаўсёды пазбавіцца гэткай недарэчнасьці. Вырасьць ён набіць сабе такі гузак, што ня толькі шапкі зачэпіцца за нешта было б, але і шэрань з галавы ня падала б, а каб і падала, дык не пад ягоныя ногі, а за сьпіну — няхай іншыя сьлізгаюць, але ня ён! Ну вось, разгнаўся Іван Трахімук і бац галавой аб падлогу. Гузак нічога сабе атрымаўся, усё люстэрка заняў, куды ні зірні!

Але пасля таго забыў Іван Трахімук, дзеля чаго бацаўся галавой. З таго часу і ходзіць ён зь непакрытым гузаком па вуліцах, народ здзіўляе.

6. Зак. 5249

З ЦЫКЛЮ “ПЭЙЗАЖЫСЬЦІКА”

Зубы аб лёд, ногі аб неба,
Зыкі аб шыр пукатага зада,
Вухі як скрыдлы, рукі як кіркі,
Нібы набраўся садкае здрады.
Дротам пад дых — колкія гікі,
А ў гузаку — электрашарада:
Можжа, так проста... а, можжа, так трэба?

“Коўзка”

* * *

Чароты чэрці чорнымі чубамі чэшуць ачмурэлы чэраў вечара
А бот у рот эпілепсыка ці бо псыха ціха глыбока патопнуў
Думаеш тумкаеш мокнеш мохнеш гаркнеш ды чакаеш нечага
Адна жабоціна са дна жэўжыцца можжа жэніцца квохча журботна
Вусны слінькія сінімі цуглямі з гусьлямі ўвушна цягнуць
Сонца соцыюмам збагнена за берагам праз метр цемры дасягне

“Захад сонца над балотам”

ЭПІЗАД ЖУЦЬЦЯ

Гарыць лухтар

Лятаюць шмухі

Хаду спыніў мулнар,

У штаны засунуў крукі.

Цьмяніць ліхтыр

Жагаюць млэхі

Зягнуў лезь-лезь млыкныр

Прымоіў жабу шлэхі.

Мігціць лохтар.

Зьнікаюць жмухі.

Ў трусах жуе амар

І вырабляе жухі.

Ляжыць млянар,

Хрыціць, бы хрукі.

Загас даўно лягтар.

Паснулі ціха мрухі.

3.10.1991

ДЫПЦІХ

* * *

Трубадур сыцягнуў у трубадуры
Ясназычную чырвоную трубу,—
Не сыграла яна танга “Марабу”
І засталася апошняй
каралевай.

* * *

Тутунхамонку шчыпануў Тутунхамон
І пайшоў паліць пад пальму люльку,
Яна ж у тутун кінула капсульку
Ось так настаў яму тады ха-
рошы дзень.

Эпілог

Тры карсары прыляцелі ў Чэбаксары
Дый прывезьлі на выставу чубок Сары,
Але потым, пэўна, не ханіла тары,
Бо пагромы пачаліся і пажары...

ТРЭБАТАЛАНА

ВІШНУ ІЛЫНСІНУ прысьвячаецца

Чорны Крыптаман адчуваў сябе кепска.
У галаве бур-бур... бурбалася шэрая думатня дрыматня дыматня. Пуль-
савалі вочы бэзавым куродымам, пукаціліся. Язык, язур, язуршыча набрак і

набрык, брык, брыкаўся туды сюды дугі дусі. У ім!... У ім зьявіліся разоры, падобныя на веснавую крыгу з віхурнымі ручаямі. Губы бугі... бугіліся, моршчыліся расфарбаваным у маленькую кветачку мікрабаянам, які хацеў выгукнуць тралялёначку на манэр “Не глядзі не глядзі ў ночы ў вакенца”. Нос — канячая груша — пыхкаў лілёвай парай.

Шыя кудыкалася, тырчала дзюбастым кадыком, быццам разглядала вейкастыя зоры.

Зоры хацелі піць і плакалі сьліною кітайскай ластаўкі.

Калі зоры пераўтварыліся ў ружовыя прышчы, Скрыпкаман зразумеў, што прыйшла раніца.

Але кепшчына не праходзіла.

У галаве бр бр брблася.

Вочы курдуліся...

Язык язур брык брак.

Губы бугліся, баянчылі.

Нос — канячая груша — дзьве наздрыны-галёшы.

Шыя кудычылася як абсэрваторыя.

У абед Рыптаман выразна акрэсьлена відавочна верагоднакладна беспамылкова зразумеў, усьвядоміў, упрытомеў, утлумачыў, што, калі пад вечар у галаве будзе блбл, у вачах — курды, на язурі бык бык, на губах бн бн, нос — канячая груша, шыя з кадыкавакалася, ён пойдзе да Крымпакурсюлічцы і скажа гэтакайнай ёйцы ўсю гістарычную праўду.

Імя СІН

ПРАМЕНЬЫК ХІМАНЛІЗУ

ВЫТРЫМКІ З ДАСЬЕ

Светаўспрыманне даосійска-ламаісцкае.

Пастава — гнутка-спіралістычная-эмбрыённая, шыракалокценная.

Пуп — вандроўны дэбіл.

Твар — ультрафіялетава трохкутнік пры простым асвятленьні сонечнымі промямі.

Захрыбеціна — адчайна сякерная.

Псыхапатычны пазванковы.

Мроі — сьветлыя, як зрэз салёнага гурка.

Любімая ахвотка — адразаць сабе галаву.

СУСТРЭЧА

Размова працяглася надоўга, дый, зрэшты, доўга працягвацца яна і не магла, бо Ніс сустрэў Кіла досыць выпадкова. У дванаццацігадовым узросьце Ніс захварэў на ганарэю, і таму сёньняшняя сустрэча была даволі прыемнай. Кіл і Ніс выпілі па філіжаначцы цёплага воцату і карысна пагутарылі аб якасьці жыцця для аслоў. Кіла вельмі цікавіла палітыка; ён казаў, што нельга ўявіць чалавечую экзистэнцыю без грувастка будыніны на вялізным пляцы, у цені якой, бы ў жыццядайнай аазед растуць абрыкосы і аранжыкі і ананасы. Кіл жыў адзін і вельмі ганарыўся сваім халасьцяцкім становішчам і сьцьвярджаў, што адбіткі сонца ад мэталёвае вышкі падаюць на яго аднога болей і лепей, і ён знаходзіў пацеху ў гэтай воблачнай самадасатковай радасьці. Штодня ён блукаў па вялізных вуліцах, купляў у гаспадыняў памідоры і размаўляў з коньмі па-сьвінску. Штовечар глытаў пігулкі вербнага адвару, што ратавала ад халадэчы. У Кіла быў свой скарб — 138 асобнікаў брашуры “Як зрабіць глупства” і маленькі каменьчык для высаканьня агню. Інтэр’ер ягонага жытла складалі мэталічны мэблевы гарнітур з скрынак з-пад “пэпсі” і клетка для прусакоў. Ён любіў сваё жытло.

Ніс атрымліваў багата грошай. Кожны дзень з двух да пяці ён швэндаўся па ўскраінных вулачках і размаўляў з трусамі па-сабачаму. Ён жыў з братам, п’яным і сьляпым эпілепсыкам, вясёлым і душэўным чалавекам, і вельмі ганарыўся гэтым, заўжды падкрэсьліваючы, якое ў брата вялікае сэрца, прыдатнае для супрацоўніцтва. Ніс быў эстэтам і канструктывістам, і таму палітыку не любіў. Ён меў свой скарб, супярэчны і альтэрнатыўны ўсяму астатняму: нейкую кнігу ў 139 асобніках і невялічкую драўляную скрыначку з-пад “пэпсі”. Яму было хораша жыць на сямнаццатым паверсе трохпавярховага блёчнага дому, збудаванага чэхамі ў 1779 годзе да Н.Х., падчас усеагульнага зьбядненьня нацыі.

Кіл не ўзгадаў аніякіх гісторый з свайго нядаўняга жыцця. Усё так хутка мінала, калі ён выкідаў паперкі ў сьметніцу, — і змрочныя вулкі ўначы, і мэталічныя скрыні з-пад “пэпсі”, і халоднае сонейка на патэльні, дый і шмат чаго іншага, таму мэтазгодней было нічога і не распавядаць. Ніс узгадаў сумны, але павучальны выпадак з забойствам Дыла, яго толькі што скінулі з трона, ён быў сапраўдны вырадак, і цяпер лёг у труну. За часы панаваньня Дыла землі спусьцелі, паходні згасьлі, краіну ахапілі бядоўцы і голад; тлустая жывёла сталася тонкай, а ён любіў плаваць і салоную рыбу, любіў бітыя пляшкі і аўдыякасэты, любіў яшчараў і папугаяў.

Хістаючыся і падаючы, яны ішлі паўз сьлізкія як бессэнсоўнасьць вулкі нябыту. Кроў на вуснах, што ўздрыгваюць нібы ў перадсьмяротных сутаргах, сьсівелая ад ночы скронь. Сьвятло згасала, гублялася, памірала, але каханьне не было дадзенае ім. Іхнія цені і цяпер часам зьяўляюцца перада мной, клічуць да сябе, вабяць...

Вечар зьнік, і ліхтары ўпалі, і Нісу трэба было купляць памідоры на вялікіх вуліцах, родны дом мусіў сустрэць яго сваім цяплом і кубачкамі воцату. Сёньня нешта зьявілася жаданьне пагаліць адну правую нагу. Трэба абавязкова зайсьці ў аптэку. Ён сказаў, што яго чакае Радзіма. Празрысты дзявочы сылюэт праз шкло зьяўляецца і будзіць мяне рамонкавы плод матыля на імгненьне.

Кіл мусіў сёньня купляць новую бліскучую фанэрную скрыню з-пад “пэпсі”. Ён сказаў брату, што будзе ў 12.47, але, здаецца, нават той разумеў, што астатні праглынуты ім гадзіннік ідзе назад, парушаючы мэтазгоднасьць падзеяў. Яго як і брата непакоіў той факт, што тэлевізія была занадта сьпякотнай, бы сонейка, што смажаць на патэльні ў пурпуровай каменнай скрыні з-пад “пэпсі”. Ніл доўга яшчэ трос безжыцьцёвую руку Кіса і мармытаў нешта кшталту “вельмі прыемна, вельмі ласкава з вашага боку, вельмі, вельмі прыемна, вельмі ласкава з вашага...”

карлікавыя сланы ня лётаюць хутка

ЗЬМЕІ

*ты — камяніцы гібрыднага неба вогнены
бляск і сьцёртыя кнігі дзеля таго каб
адрамантаваць вясну трэба адкалоць два
кавалкі манускрыпту вока мядзьведзі
матылькі хмарачосы жабы*

з ь м е і

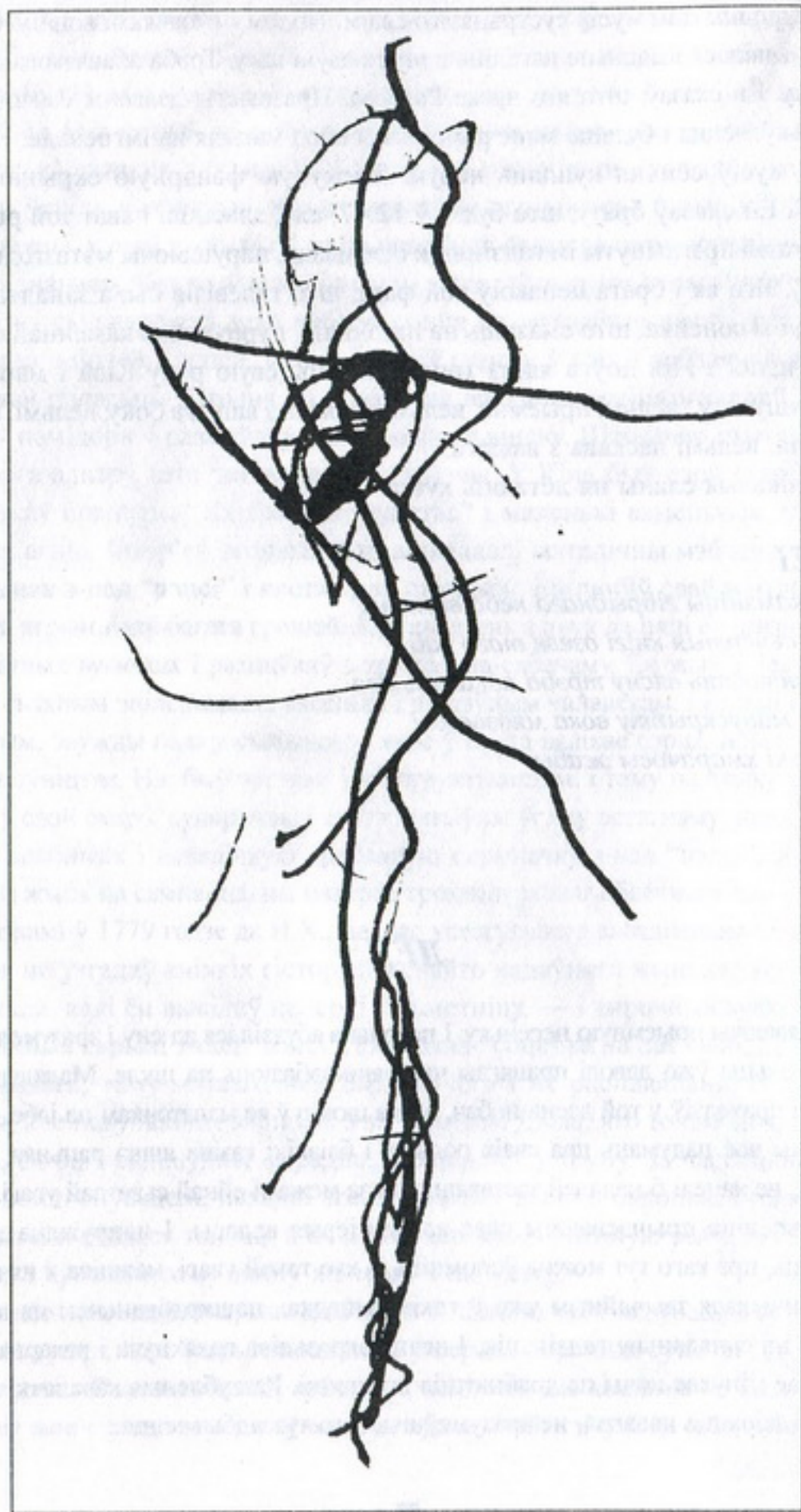
з ь м е і

з ь м е і

ЛЁД I

Напяваючы прыемную песеньку, І павольна абудзілася ад сну і зразумела, што ейныя пальцы ўжо даволі працяглы час пашкрэбваюць па шкле. Малады дыназаўр, які праходзіў у той дзень побач, лёгка шокнуў яе малаточкам па ілбе. Цяпер быў самы час падумаць пра сваіх родных і блізкіх: газіна яшчэ раньняя, і яны, напэўна, не хацелі б надалей заставацца па-за межамі ейнай сьветлай увагі.

Нясьпешна прычэсваючы свае алюмініевыя валасы, І напружана пачала ўзгадваць, пра каго тут можна ўспомніць, а хто такой увагі, мажліва, і ня варты. Усё скончылася звычайным ужо ў такіх выпадках пашкрэбваньнем па шкле, і зьеўшы на сьняданьне гадзіннік, І нежак пагрозьліва пазяхнула і разарвала ўсё напісанае мінулае ночы на драбнютка шматочкі. Разгубленыя кавалачкі пачалі нэрвова азірацца навакол, не зразумеўшы, што тут адбываецца.

Малюнак Ільві СІНА

У дзверы пагрукалі. Ёй падумалася, што гэта прыйшоў ранішні разносчык аспірыну, які даволі грубавата і нягегла ўвесь час да яе заляцаўся, і схавалася ад яго ў самым далёкім і пыльным куточку шуфляды свайго пісьмовага стала. Але квадрат N8 не зьяўляўся, і яна зразумела, што ён разбіў свой твар аб парог пазалеташніх дзвярэй.

...Перагорнутае і запэцканае нейкім брыдоцьцем сонейка ляжала ў імбрычку. Імбрычак стаяў на падваконьні. У пакоі панаваў непрыемны, але даволі своеасаблівы пах пакрытай мазутам садавіны. І націснула на кнопачку, і з рота адной з статуяў вылецела дызынфекцыйная мэталёвая птушка.

II

Усё ішло пакуль нармалёва. Ёй ужо даўно падабаўся Ясь, той даўгі, але даволі зграбны хлапец зь віртуозна выразанай на твары ўсьмешкай. Яна часта мроіла аб ім, прымружыўшы павекі. Гэтыя мроі прыносілі салодкі водар, бадай, такі, які мае смак новай газаванай мачы “Спрыг”. Мроі ахутвалі дзеўчыну прыемнай дрымотай, і ёй нават хацелася прачнуцца назаўтра, што было ўвогуле зусім нязвычайна. Рукі месяца разьдзіралі шэрую завесу, папяровую плоскасьць, што нязрушна паўстала перад вачыма, намёртва адгарадзіўшы ад неба ейны бэтонавы сьвет — пустое памяшканьне аб’ёмам 327 квадратных дэкалітраў. Яна нешта чула дзесьці ў глыбіні і нават нешта бачыла. Там тлела трава, дакранаючыся да сонца і спараджаючы бязьмежныя золкі. Там былі яны, і іхнія валасы няўцямна пераўтвараліся ў траву. Яны былі разам і, забыўшыся на свае нягеглыя і скурчаныя целы, нараджаліся наноў у струмянёх сонца, што абуджалася на Ўсходзе. Але ж усё гэта было... не, усё гэта ёсьць... недзе там... Напраўдзе, яна адчувала існаваньне нечага, што пераўтварыць у друз ейную надзейную і бяспечную каменную шкарлупіну, зробіць яе непатрэбнай, недарэчным і зьмярцьвелым сьведкам вечнага нараджэньня гэтага вечнага дня.

... Было халодна, і яна дасканальна зашпіліла свой скафандар, каб у шчылінкі не трапляў колкі і пранізлівы вецер. Ясь, як заўжды, крышачку спазьняўся. Раскрэмзаны чэрап ліхтара ашчэрваў выбітае вока мёртвага сьвятла. Ліхтар быў выраблены зь пёркаў адляцэлай назаўсёды ў вырай птушкі шчасьця, але гулкія крокі бадуновых мышэй хутка спынілі ягоны паўпрывідны век. Яна часта знаходзіла падбітыя ліхтары ў сябе пад падушкай. Па начах да яе зрэдчасу прыходзілі стогны, зь якімі растаптанае сьвятло пераўтвараецца ў мёртвыя аскепкі. Гукі зьнешняга сьвету амаль не пранікалі ў маю гермэтычна абцягнутую мэталёвай ізастужкай каморку. Скурчыўшыся і сьцягнуўшыся ў камяк, там можна было назіраць акт мастурбацыі плястыкавых зорак. Мае мозгі ўяўлялі сабой два рулёны ётальянскай прыбіральной паперы, спрэс усеянай нейкімі незразумелымі нікому знакамі. Гарлачык з кветкамі перакуліўся, і на падлогу лілася яшчэ цёплая смарагдавая крывя.

Ясь зьявіўся крыху нечакана. Падскочыўшы ззаду, ён заплюшчыў рукамі ейнае глядзельнае шкло. “Кыы”, — сказала яна, папраўляючы свой скафандар. На зямлю ўпала перагарэлая нікелевая ружа.

Усё прайшло як звычайна. Былі какетлівыя размовы пра сабачак рознай даўжыні, былі нетрохсэнсоўныя знакі прыязнасці, была дыстыляваная хімвада з эбанітавых кубкаў ва ўнівэрсаме “Пэрыфэрыіны”. Вечар паступова дагараў, і надыходзіў час развітвацца. Яны акурат скончылі размаўляць адносна каштоўнасцяў здзічэлых і хатніх імбрыкаў, калі тэрмін, адведзены на спатканьне, мінуў. Яму сёння яшчэ трэба было пачысьціць свае ныркі, і таму ён неўзабаве, развітаўшыся, скіраваўся да мэтро.

— Бывай. Добрага табе цела. Шчасьліва. Да пабачэньня, — сказала яна.

— Бывай. Добрага табе цела. Шчасьліва. Да пабачэньня, — сказаў ён і раптоўна праваліўся ў прыадчыненыя дзьверы ў ільдзяную бодысатхву.

Маска ейнага твару яшчэ была скрыўленая ў прыязнай усмешцы. Быў проста дзікі вечер, ён падхапіў муміі іхніх мрояў і разадраў іх на малючкія бездапаможныя шматкі. Яна кружылася ў стракатым віры з кіслай капусты, тэлепраграмы на ўчора, кукурузных палачак і ватных цаглянаў. Яна не зразумела, што адбываецца, і з вачэй цякла нейкая нябачаная дагэтуль вадкасьць. У рэшце рэшт, пара было чысьціць ногі дый класьціся спаць. Надзвычай прыемна апынуцца пад цёплай коўдрай пасля лютага вясновага марозу і задуменна дый здранцьвела ўглядацца ў столь. Заўтра зноў анічога ня здарыцца. Заўтра зноў анічога ня здарыцца. Заўтра зноў анічога ня здарыцца. Заўтра зноў анічога ня здарыцца.

...Тым часам ашчэраная пашча аграмаднага драўлянага кола па-ранейшаму працягвала свой раўнамерны рух вакол уласнае восі. Чулася хіба напружанае парываньне гэтага вечнага агрэгату, не падуладнага ўсямогламу агню.

МОЙ СЫН І Я

я — кавалачак нечага якое знаходзіцца дзесьці ў кутку

мой сын устаў каб пайсьці за мной

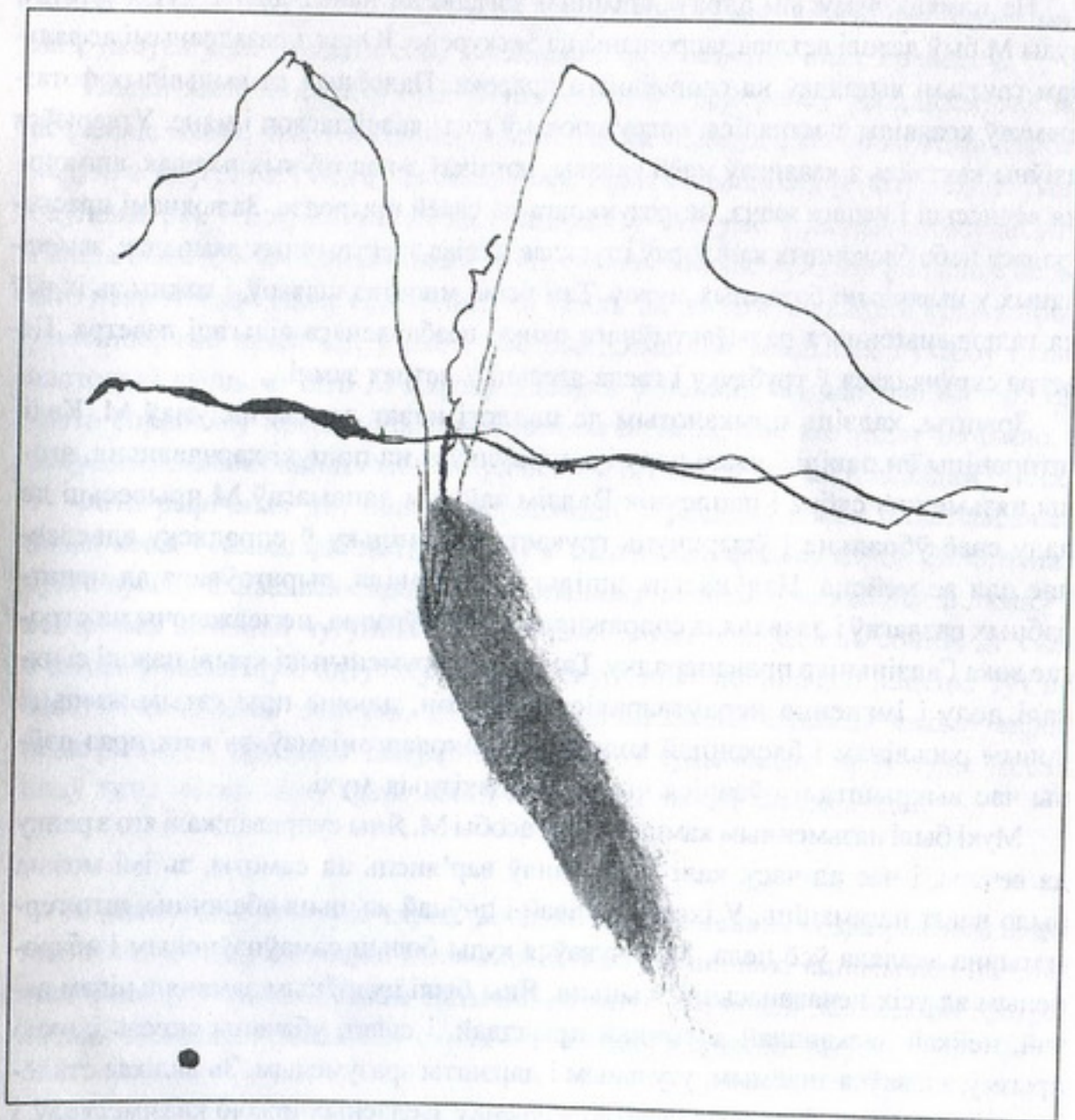
буль-буль ён ужо тоне не пасьпеўшы

нарадзіцца

у яго скрыўлены зыгзагам рот і тры вухі

ЫЫМ-ММ

Мой сябра — дзіўнаваты паўідыёт, чые зубы зробленыя з кавалкаў іржавай арматуры, — мая маці і нехта яшчэ — дакладна ня памятаю — блукалі некалі вакол майго дома, дыхаючы сьвежым паветрам. У мяне ў грудзёх знайшлі надоечы плястыкавае сэрца. Яно перагрэлася і ўжо не працавала, але мама абяцала мне купіць новае, яшчэ лепшае. Адкаркаваўшы ўчора сваю галаву, я заўважыў у ёй цэлую плойму ліпкіх бы цельцы кальмараў думак. Выкінуўшы іх у сьметніцу, я зразумеў прычыну паніжанасьці свайго ціску.

ЗМЕСТ

- 3** Валерыян АКУДОВІМ
АФРЫКА — РАДЗІМА ТАЗІКАЎ
- 11** Зміцер ВІШНІЁЎ
КАМАМАМ-КАМАМАМ-КАМАМАМ
- 21** Алесь ТУРОВІМ
АКТУАЛІЗАЦЫЯ АРХАІЧНАГА ТЭКСТА
- 31** Альгерг БАХАРЭВІМ
У СЫМЭТРЫЧНАЙ КРАІНЕ
- 37** Юрась БАРЫСЕВІМ
ЛІТАРАТУРА З ПЕРШЫХ РУК
- 51** Віктар ЖЫБУЛЬ
РОГІ ГОР
- 63** Усевалад ГАРАЦКА
ПРАЛЕТАРСКІЯ ПЕСНІ
- 75** Серж МІНІСКЕВІМ
ТРУБАЛЁТ
- 85** Ілья СІНІ
ПРАМЕНЬЧЫК ХІМАНАЛІЗУ

Бум-Бам-Літ

яшчэ і музыку слухае,

сам сьпявае і іншым раіць.

Сьпявай з намі - не пашкадуеш!..

Пераважная большасць тэкстаў зборніка была надрукавана ў літаратурна-філасофскім сшытку "ЗНО" (газета "Культура", 1992–1996 гг.)

Сувязь з Бум-Бам-Літам праз паштовую скрыню:
220039, Мінск, вул. Брылеўская, д. 11, кв. 44,
тэл. 222-75-42,
ці праз газету "Культура" – тэл. 276-94-66

Літаратурна-мастацкае выданне

Акудовіч Валянцін Васільевіч, Вішнёў Зміцер Юр'евіч і інш.

ТАЗІК БЕЛАРУСКІ

Каардынатары выдання *Зміцер Волкаў і Галляш Сіні*
Фотадымкі *Міхала Баразны*
Праект вокладкі мастака *Артура Клінава*
Карэктары *Валерый Булгакаў і Галіна Уласава*
Рэдактар *Зміцер Вішнёў*

Падпісана да друку 22.01.98. Фармат 60x84 1/16. Папера газетная. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 6. Наклад 1000 асобнікаў. Заказ **5249**

ЗАТ "Бервіта". Ліцэнзія № 77 ад 19.11.97.
220034, Мінск, вул. 3. Бядулі, 9.

Надрукавана з дзяпазітываў заказчыка.
Друкарня "Перамога", 223310, г. Маладзечна, вул. Таўлая, 11.